ӨЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҚАРЫ ҲӘМ ОРТА АРНАЎЛЫ БИЛИМЛЕНДИРИЎ МИНИСТРЛИГИ

БЕРДАҚ АТЫНДАҒЫ ҚАРАҚАЛПАҚ МӘМЛЕКЕТЛИК УНИВЕРСИТЕТИ

МӘМЛЕКЕТЛИК ҲУҚЫҚЫ ҲӘМ БАСҚАРЫЎ КАФЕДРАСЫ

МАГИСТРЛИК ДИССЕРТАЦИЯСЫ

ТЕМА: МӘМЛЕКЕТЛИК ХЫЗМЕТКЕРЛЕРДИҢ АТТЕСТАЦИЯСЫН ҲӘКИМШИЛИК – ҲУҚЫҚЫЙ РЕТЛЕСТИРИЎИНИҢ ӨЗГЕШЕЛИГИ

Орынлаған: **Турдыбаева Д**

Илимий басшы: **ю.и.к. Б.Даўменов**

Н Ө К И С – 2 0 1 4

МӘМЛЕКЕТЛИК ХЫЗМЕТКЕРЛЕРДИҢ АТТЕСТАЦИЯСЫН ҲӘКИМШИЛИК – *УҚЫҚЫЙ РЕТЛЕСТИРИЎИНИҢ ӨЗГЕШЕЛИГИ

КИРИСИ?

I БАП. Мәмлекетлик хызметкерлерди аттестациядан өткериўдин мақсети**,** әҳмийети ҳәм **7**азыйпалары.

q.q.Мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериў – мәмлекет басқарыўы натийжелилигин асырыўдың әҳмийетли факторы сапатында.

q.w. Мәмлекет хызметшиси түсиниги ҳәм оның ҳуқықый статусы.

q.e. Мәмлекет хызметшилерин аттестациядан өткизиў ҳәм усы ҳуқықый институттың тийкарғы уазыйпалары.

II. БАП. Мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериўдин процессуал тийкарлары.

w.q. Өзбекистан Республикасында Мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериўдин принциплери.

w.w. Белгили бир тайпадағы Мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериўдин ҳуқықый тийкарлары ҳәм процессуал тәртиби.

III. БАП. Өзбекистан Республикасында Мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериўдин ҳуқықый тийкарларын жетилистириў тийкарлары.

e.q. Өзбекистан Республикасында Мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериўдин ҳуқықый машкалалары.

e.w. Өзбекистан Республикасында Мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериўде шет-ел мәмлекетлер тәжрийбесинен пайдаланыў маселелери.

ЖУ?МАҚ

Пайдаланылған 1дебиятлар.

КИРИСИЎ

Теманы4 актуаллығы. Мәмлекетимизде бүгинги күнде әмелге асырылып атырған реформалардың нәтийжелилигинде мәмлекет органлары хызметкерлеринин жуапкершилиги хәм уқыплылығы айрықша орын тутады. !сиресе мәмлекет хәм жәмийет өмиринин барлық тараўларында реформалар избе-излик пенен даўам етип атырған хәзирги ўақытта мәмлекет органлары хызметкерлери, басшылар бир сөз бенен айтқанда мәмлекет хызметкерлеринин потенциялы ҳәм исшенлик 31билиети әмелдеги машкалаларды шешиўде тийкарғы орынды тутады.

Соның ушын, Өзбекистан Республикасы Президенти И.А.Каримовтың - "Бүгинги күннин ен әҳмийетли уазыйпасы омиримиздин барлық тараўларында асиресе басқарыўда республика бойынша уалаят, кала, район, аўыл ҳәм махаллелерди басқарыўда тараў бу7ынларын басқары7да жанаша пикирлейтуғын, кыйын пайытларда жу7апкершиликти өз мойнына ала алатуғын 5мир менен 31демлес жүриўге укыплы, билимдан исбилермен адамларды табыў оларға исеним билдириўден ибарат болып табылады"- деген сөзлери мәмлекет хызметкерлерин реформаларды әмелге асырыў барысындағы хызметиниң әҳмийети бойынша берилген объектив ҳәм ту7ры пикири болып табылады[1].

Мәмлекет хызметкерлеринин мәмлекет ҳәм ж1мийет 5миринде туткан орны алдыннан жуда уллы болған. Уллы бабамыз Амир Темур айтқанындай "Исбилермен мартлик ҳәм ғайрат ийеси исбилермен ҳәм сергек бир адам мың - мыңлап харекетсиз немкурайды адамлардан жақсы болып табылады. Себеби

[1]Каримов И.А.Бунёдкорлик йўлидан. Т. 4.-Т.:Ўзбекистон.-1996.-Б.33.

т1жрийбели бир Адам мың адам2а ис буйырады ”[2].

Мәмлекет хызметкерлерин жуўапкершилиги ҳәм кәсипке таярлығын асырыў бойынша мәмлекетимизде 21резсизликке ерисилгеннен сон жуда к5п ислер әмелге асырылды. Мәмлекет хызметкерлери хызметиниң ҳуқықый тийкарлары олардың кәсиплик тәжирийбесин асырыў бойынша дастурлер қабыл кылынды ҳәм бүгинги күнде әмелиятка енгизилмекте.

Бул процессте ерисилген женислер менен бирге айырым маш3алалар да бар.

Атап айтқанда бүгинги күнде 81р кыйлы 31ўиплерден жыра3 улы7ма жа4а мәмлекет дүзи7 ушын мәмлекет ҳәкимияты ҳәм басқарыўды еплейтуғын жамийетлик раўажланыўға улес 3осатуғын, оны беккемлейтуғын 31нигелер ҳәм пидайы адамларды т1рбиялаўға елеге шекем кирисилгени жо3[3].

Бул болса өз наўбетинде мәмлекет хызметкерлери ҳәм басшы кадрларды таярлаў 31нигелигин арттырыў, кайта таярлаў, соның менен бирге, аттестациядан өткериў менен байланыслы. Ислердин ҳуқықый тийкарларын жетилистириў мәмлекет ҳәм ж1мийеттиң раўажланыўында 6лкен орын тутатуғынлығын билдиреди.

Мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериў ҳуқықый институтының актуаллығы сонда басшы кадрлар ҳәм 31нигелерди аттестациядан өткериўди4 жаңа системасын ислеп шығыў ҳәм енгизиў усы процесстиң ҳуқықый тийкарларын жетилистириў ҳәм н1тийжелилигин арттырыў бүгинги күнде мәмлекет хызмети тараўындағы стратегиялық 7азыйпалардың бири сыпатында белгиленген.

[2] Темур тузуклари. Форсчадан А.Соғуний ва Ҳ. Караматов таржимаси. – Т.: Ғ. Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти, 1996. – Б. 334.

[3] Каримов И.А. Юксак малакали мутахассислар тараққиёт омили.-Т.: Ўзбекистон. 1995.-Б.17.

Теманың 6йренилгенлик д1режеси.

Мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериўдин ҳуқықый тийкарларын жетилистириў маселелери мәмлекетимиз ҳәм ГМДА мәмлекетлери алымлары тәрепинен ке4ирек уйренилген.

ГМДА мәмлекетлери алымларынан В.А Пашиев, В.А Зингер, Т.Е Ковина, В.И Лысенков, Н.М Сеник, Т.А Колесникова, А.С Маталин, Ю.В Ростовцевалар өзлеринин илимий-изертлеў ислеринде аттестация институтының хар кыйлы тәреплерин ке4ирек анализлеген[4].

Мәмлекетимиз алымларынан А.А Азизхужаев, О.Т Хусанов, С.Д Нийетуллаев Е.Д Кутыбаева, Э Хожиев, Н Сайдғазийевалар өзлеринин илимий изертлеў ислеринде мәмлекет хызметшилерин аттестациядан өткериўдин ҳуқықый тийкарлары бойынша улыўма ҳәм арнаўлы турде изертлеў ислерин алып барған. [5]

Усы изертлеў ислеринде тийкарынан мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериўдин улыўма принциплери ҳәм ҳуқықый тийкарлары анализленген ҳәм коп ғана жағдайларда атқарыў ҳәкимияты органлары хызметкерлеринин ҳуқықый статусы анализленген.

Магистрлик диссертациясының мақсети**.** Мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериў ҳуқықый институтының теориялық тийкарларын ҳәмде

[4] Пашиев В.А. Аттестация в трудовом праве России: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Пермь, 2004., . Зингер В.А.Аттестация учащихся в школьном образовании США : Дис. ... канд. пед. наук : СПб., 2003 ., Ковина Т.Е. Аттестация педагогических кадров как средство управления системой образования в регионе: Дис. ... канд. пед. наук : СПб., 1997., Маталин А.С. Аттестация служащих в трудовом праве: Автореф. дис. на соиск. учен. степ. к.ю.н. М., 2004., Ростовцева Ю.В.Аттестация государственных гражданских служащих Российской Федерации:правовые и организационные проблемы. Автореф. дис. на соиск. учен. степ. к.ю.н. М.,.:2007.

[5] Азизхўжаев А.А.Давлатчилик ва маънавият.Рисола.-Т.:Шарқ.-1997., Ҳусанов О.Т.Қонунийлик-ҳуқуқий давлатнинг негизи.//Жамият ва бошқарув.-1997.-№4.7-8 бетлар ., Қутыбаева Е.Д.Органы исполнительной власти Республики Каракалпакстан.-Нукус..:Каракалпакстан.-2001 ., Хожиев Э.Давлат хизмати.ўқув қўлланма.-Т.:ТДЮИ.-2004., Саидгазиева Н.Давлат хизмати ходимлари.//Ҳаёт ва қонун.-2005..-№4.-Б.77-79.

усы институтка тийисли ҳуқықый нормаларды әмелиятта коллаўдың ҳуқықый тийкарларын комплекс анализлеў. Мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериў менен байланыслы процесслерди ҳуқықый тәртипке салыў бойынша машЗалаларды анықлаў ҳәм оларды шешиў, сондай-ақ мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериў тәртибин жетилистириўдин тийкарғы бағдарларын белгилеп алыўдан ибарат.

Бул маЗсетке ерисиў ушын магистрлик диссертациясының тийкарғы мақсети сыпатында томендегилер белгиленеди:

-мәмлекет хызметкери түсиниги ҳәм оның ҳуқықый статусын анализлеў;

-мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериў ҳуқықый институтына мәмлекет хызметин 5теўдин әҳмийетли элементи сыпатында жантасЗан 8алда усы институтЗа т6синик бериў, оның мазмуны-м1ниси ҳәм тийкарғы принциплерин белгилеў:

-мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериў менен байланыслы шөлкемлестириў шаралары тәртибин анализлеў бүгинги күнде республикамызда мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериў менен байланыслы болған кемшиликлерди аныЗлаў;

-мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериўдин процессуал-ҳуқықый тийкарларын уйрениў:

-мәмлекет басқарыў тараўында кадрлар сиясатын н1тийжели әмелге асырыўдың аттестация институтының орны ҳәм әҳмийетин белгилеў:

- мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериў тәртибинин н1тийжелилигин арттырыўға имканият бериўши шараларды анықлаў ҳәмде оларды легитимлестириў:

-мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериў менен байланыслы

шөлкемлестириў шараларын жетилистириўге бағдарланған илимий-әмелий усыныс ҳәм жуўмақларды ислеп шығыў.

Магистрлик диссертациясының обьекти**.** Мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериў менен байланыслы жүзеге келиўши жамийетлик катнасықлар есапланады. Өзбекистан Республикасында усы жамийетлик катнасықларды тәртипке салыўдың өзине т1н қәсийети соннан ибарат, мәмлекет мекемелери хызметкерлерин аттестациядан өткериў менен байланыслы процесслерди тәртипке салыўшы тийкарғы ҳуқықый дереклер-нызам асты норматив ҳуқықый актлер есапланады.

Магистрлик диссертациясының предмети**.** Өзбекстан Республикасында мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериў менен байланыслы болған ҳуқықый нормалар ҳәм де мәмлекет басқарыўының усы институты жетилистириўге қаратылған теориялық кағыйдалардан ибарат.

Магистрлик диссертациясының методологиялық тийкары илимий билиўдин рәсмий-догматик, салыстырма-тарийхый, анық-социологиялық, статистикалық усылларынан ибарат.

Буннан тысқары жумыста Өзбекстан Республикасы Президенти И.А. Каримов мийнетлериндеги мәмлекет хызметин жетилистириў бойынша билдирилген пикирлери теманы уйрениўде әҳмийетли бағдар сыпатында белгиленеди. Себеби Президентимиз И.А. Каримов 21резсизликтиң д1слепки жылларында-ақ мәмлекет хызметин демократиялық тийкарларда дүзиў жетилистириў бойынша реформалардың басламашысы ҳәм әмелге асырыўшысы болды. Магистрлик диссертациясында илимий билиўдин салыстырмалы усыллары ке4 3олланылған 8алда раўажланған мәмлекетлердеги мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериў менен байланыслы ж1мииетлик

катнасықларды тәртипке салыўшы ҳуқықый нормалар үйренилип миллий нызамшылықты қурамаластырыў бойынша усыныс ҳәм жуўмақлар ислеп шығыўға 81рекет Зылынды[6]. Бүгинги күнде жоқары д1режеде раўажланған демократиялық мәмлекетлердин өзин 81р тәреплеме ақлаған тәжирийбесин критикалық анализден өткерип, өзимизге қабыл кылыў ҳәм енгизиў, усы тийкарда 5миримизди курыў бүгинги күнде исшилик пенен әмелге асырылып атырған тыныш ҳәм параўан 5мир Зурыў жолының нызамшылық тийкарлары ушын тийкарғы факторлардан бири есапланады.

Магистрлик диссертациясының теориялық тийкары. Мәмлекет хызмети, кадрлар сиясаты, мәмлекет хызметин кадрлар потенциалын қәлиплестириў бойынша шаралар, аттестация процессинин ҳуқықый мазмунын ашып бериў бойынша изертлеў алып барған мәмлекетимиз ҳәм шет-ел алымларының идея ҳәм пикирлеринен ибарат.

Илимий исте сондай-ақ мәмлекет хызметкерлери хызметин аттестациядан өткериў менен байланыслы болған норматив ҳуқықый актлер, статистикалық мағлыўматлар, аттестациядан өткериў процесси менен байланыслы суд әмелияты материаллары ҳәмде Өзбекистан Республикасы Жоқарғы суды пленумы қарарлары терен анализленди[7].

Магистрлик диссертациясының дүзилиси кирисиў, е бап, u параграф, жуўмақлаў ҳәм пайдаланылған 1дебиятлар бөлимлеринен ибарат.

---

[6] Каримов И.А.Инсон манфаатларини таъминлаш, ижтимоий ҳимоя тизимини такомиллаштириш-устувор вазифамиздир.Халқ сўзи, 2006 йил 8 декабрь

[7] Судлар томонидан меҳнат шартномаси (контракти)ни бекор қилишни тартибга солувчи қонунларнинг қўлланилиши ҳақида (Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 1998 йил 17 апрелдаги 12-сонли қарори, Олий суд Пленумининг 2002 йил 14 июндаги 11-сонли, 2002 йил 25 октябрдаги 28-сонли, 2003 йил 19 декабрдаги 20-сонли ва 2004 йил 24 сентябрдаги 15-сонли қарорларига асосан киритилган ўзгартириш ва қўшимчалар билан)

I БАП. Мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериўдин мақсети, әҳмийети ҳәм уазыйпалары.

q.q.Мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериў-мәмлекет басқарыўы н**1**тийжелилигин арттырыўдың әҳмийетли факторы сыпатында

Мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериў процессини4 тийкарғы субъекти ,мәмлекет хызметкери ҳуқықый статусына ийе болған физикалық шахс болып аттестация процесси тиккелей оның хуқықый статусынан келип шығады ҳәмде оған тасир етеди.

Мәмлекет хызметкери мәмлекет басқарыўын әмелге асырыўы процессинде мәмлекеттиң тийисли функцияларын әмелге асырыўшы ҳуқық ҳәм мажбуриятларға ийе болған ҳәмде өзинин орынлаған хызмети ушын материаллық м1п көриўши тийисли мәмлекеттиң пуқарасы статусына ийе болған физикалық шахс болып табылады.[8]

Усы орында мәмлекет басқарыўы ҳәм мәмлекет хызмети түсиниклеринин улыўма ҳәм айрықша қәсийетлерине түсиник бериўди мақсетке му7апық деп есаплаймыз. Себеби, мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткериўдин 7азыйпалары биринши н17бетте мәмлекет басқарыўы ҳәм мәмлекет хызметиниң н1тийжелилигин арттырыўға қаратылған.

«Мәмлекет басқарыўы» ҳәмде «Мәмлекет хызмети» 8ақЗында сөз кеткенде, 1лбетте биринши наўбетте «Мәмлекет басқарыўы» түсинигине итибарды қаратыўымыз лазым. *ар кандай басқарыў жамийетте жүзеге келетуғын 81р Зыйлы ж1мийетлик Затнасықларды тәртипке салыўға қаратылған болып мәмлекет басқарыўы оның тийкарын Зурайды.

---

[8] Бахрах Д.Н Административное право.Учебник для вузов.М.: 1996.-С.108

Мәмлекет жүзеге келместен алдын да басқарыў бар болған. Мәмлекеттиң жүзеге келиўи менен басқарыў функциялары я2ный тәртипке салыў ҳәм бақлаў-мәмлекет тәрепинен шөлкемлестирилген органлар мойнына ж6кленген ҳәмде басқарыўды әмелге асырыў мақсетинде оларға ҳәкимият ўәкиллигин берген. Солай етип, мәмлекет басқарыўы пайда болған.

Демек, басқарыўдың, соның менен бирге мәмлекет басқарыўдың болыўы ушын еки тийкарғы элемент: биринШиден, бойсыныў; екиншиден болса мәмлекет - ҳәкимият ўәкиллиги болыўы шарт.

*уқықтаныўшы алым Ю.М.Козловтың пикиринше, басқарыў-бул ненидур(яки кимни4дур) 6стинен басшылық етиў болып табылады. Басқарыў жүдә ке4 ҳәм к5п 3ырлы түсиник болып т5мендегилер менен түсиндириледи:

-басқарыў - 81р кыйлы көринис (биологиялық, техникалық, ж1мийетлик) шөлкемлестириўшилик системасының функциясы болып, олардың бирдемлилигин т1мийнлейди, я2ный олардың алдында турған 7азыйпалардың орынланыўын, олардың дүзилисин, олардың хызметинде тәртипте сақлаўды т1мийнлейди;

-басқарыў - белгили бир системаны кураўшы элементлердин өз-ара байланысын т1мийнлейди;

-басқарыў - бирден-бир системаның ишки қәсийети болып, оның тийкарғы элементлери субьект (басқарыўшы) ҳәм обьект (басқарылыўшы) есапланады;

-басқарыў м1ниси бойынша субьекттиң обьектке т1сири арқалы көзге тасланады;

-басқарыў - обьекттиң субьектке бойсыныўы бар болғанда әмелге асырылады.

Мәмлекет басқарыўы мәмлекеттиң белгили бир мақсет ҳам 7азыйпаларды

әмелге асырыўға қаратылған хызмет болып бир неше функциялардан ибарат:

бириншиден, келешекти белгилеў функциясы, я2ный илим ҳәм әмелият тәрепинен берилген мағлыўматларға тийкарланып басқарыў астына алынған хызмет (тараў) раўажланыўын алдынан көре билиў болып табылады;

екиншиден, режелестириў функциясы. Ол яки бул хызметтиң бағдарын, ягный мақсет ҳәм 7азыйпаларын, реже ҳәм көрсеткишлерин алдынан белгилемей турып раўажландырыў мумкин емес. Сол себепли мәмлекет басқарыўында режелестири7 функциясының орны 6лкен болып табылады;

6шиншиден, шөлкемлестириў функциясы. Ол басқарыў функциясы сыпатында басқарыўшы ҳәм басқарылыўшы обьект системасын шөлкемлестириўди т1мийнлейди. Шөлкемлестириў функциясы - ненииндур системасын оның бөлимлерин, жайласыўын олардың өз-ара байланысын ҳәм 81р бир бөлимни4 7азыйпасы неден ибарат екенлигин белгилеп береди;

төртиншиден, тәртипке салыў функциясы. Усы функция арқалы Зандайда бир хызметти ол яки бул харекетлерди4 тәртиби белгилеп бериледи. Бул функция 1детте ҳуқықый 86жжетлерди қабыллаў арқалы көзге тасланады;

бесиншиден, улыўма басшылық етиў функциясы. Усы функция белгили бир системаның хызметин улыўма т6рде тәртипке салыўды назерде тутады;

алтыншыдан, оператив буйрық бериў функциясы. Бул функция арқалы белгили бир хызмет алдына Зойылған мақсетке қарай күнделикли тәртипте я2ный оператив бағдарланады;

жетиншиден, контроль функциясы. Бул функция арқалы басқарыў астына алынған объекттиң алдыңғы, басланғыш жағдайына кай дарежеде ту7ры келиўи яки Зай дарежеде өзгергенлиги, нызамбузыўшылықЗа жол Зойылған Зойылмағанлығы анықланады, айыпкер шахслар жуўапкершиликке (интизамий)

тартылады. Бул функция арқалы мәмлекет басқарыўының бас3а функциялары да әмелге асырылыўы мумкин. М1селен, бақлаў функциясы яки есапка алыў функциясы х.б.[9]

Демек, 81р кандай мәмлекет басқарыўын әмелге асырыўшы мәмлекет органлары басқарыў процессинде усы функцияларға суйенеди.

Мәмлекет басқарыўының материаллық мазмундағы түсиниги к5п 3ырлы болып табылады. Сондай-ақ, мәмлекет басқарыўы ке4 м1ниде ж1мийетлик байланысларды шөлкемлестириўди4 механизми сыпатында көзге тасланады.

Мәмлекет басқарыўын әмелге асырыўда мәмлекет органлары өз хызметинде бир неше бас3ышларды басып өтеди:

1. Шешилиўи лазым болған маш3аланы анықлаў;
2. Жүзеге келген маш3аланы сапластырыў режесин ислеп шығыў;
3. Маш3аланы 81р тәреплеме 6йрениў ҳәм бахалаў;
4. Маш3аланы сапластырыў ушын қарар қабыл етиў;
5. Басқарыў актин шығарыў;
6. Қарардың орынланыўын шөлкемлестириў;
7. Қарардың орынланыўы үстинен бақлаўды әмелге асырыў;
8. Орынлағанлығы хақ3ында есабатты талап етиў х.т.б.

Мәмлекетлик басқарыў хақ3ындағы ке4ирек түсиник пайда етиў ушын оны мәмлекеттиң бас3а хызмет турлери менен салыстырып көриўимиз, я2ный өз-ара жақын болған яки ажыралып туратуғын тәрепларин көрсетип өтиўимиз лазым. М1селен, мәмлекеттиң нызамшылық хызмети менен салыстырып көретуғын болсақ, Өзбекстан Республикасында нызамшылық ҳәкимияты Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси (Нызамшылық палатасы ҳәм Сенат) тәрепинен

[9] Хожиев Э.Т., Худойбердиева В. Маъмурий ҳуқуқ. (Умумий қисм). Ўқув қўлланма. Т., 2001-.Б.5.

әмелге асырылады. Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси Өзбекстан Республикасы Конституциясы ҳәм нызамларын қабыл етеди, өзгертиў ҳәм 3осымшалар киргизеди, нызамлардың орынланыўы 6стинен мәмлекетлик бақлаўды әмелге асырады. Тап усы хызмет нызамшылық хымети есапланады. Мәмлекеттиң басқарыў хызметин әмелге асырыўшы органлар болса, биринши гезекте нызамларға суйенген халда ҳәм оларды әмелге асырыў мақсетинде алып барады. Демек, мәмлекетлик басқарыўды нызам асты белгисине ийе екенлигин көрсетип өтиўимиз мумкин.

Өзбекистан Республикасында суд ҳәкимиятын Өзбекстан Республикасы Конституциялық суды Жоқарғы суды ҳәм Жоқарғы хожалық суды ҳәмде оларға бойсыныўшы т5менги судлар тәрепинен әмелге асырылады. Суд ҳәкимияты органларының тийкарғы хызмети Өзбекстан Республикасында 1дил судлаўда әмелге асырыў болып табылады, мәмлекет басқарыў органының тийкарғы хызмети атқарыў хызмети есапланады.

К5п ғана ҳуқықтаныўшы алымлар соның ишинде, П.Т Василенков мәмлекетлик басқарыўды атқарыў ҳәкимиятына те4лестиреди, я2ный оның пикиринше, мәмлекет басқарыўы мәмлекеттиң атқарыў ҳәкимияты органлары тәрепинен нызамларды атқарыў ҳәм ж1мийет тараўларына басшылықты әмелге асырыўға қаратылған хызметтен ибарат деп көрсетеди.

Ту7ры мәмлекетлик басқарыў атқарыў ҳәкимияты органлары тәрепинен алып барылады, бирақ мәмлекетлик басқарыўда тек ғана атқарыў ҳәкимияты менен шегаралап 3ойыў мақсетке му7апық емес. Себе би, мәмлекетлик басқарыў тек ғана атқарыў ҳәкимияты тәрепинен емес, б1лки нызам шығарыўшы орган тәрепинен де, суд ҳәкимияты органлары тәрепинен де әмелге асырылыўы мумкин.

Сол себепли мәмлекетлик басқарыў атқарыў ҳәкимияты органларының хызмети сыпатында емес, балки мәмлекет органларының атқарыўшылық хызмети сыпатында көрсетип өтиў мақсетке мууапық болар еди. Атқарыўшылық хызмети мәмлекеттиң барлық ҳәкимият органлары тәрепинен әмелге асырылыўы мумкин.

Тек ғана бир н1рсеге итибарды қаратыўы лазым, атқарыўшылық хызмети барлық атқарыў ҳәкимияты органларының тийкарғы 7азыйпасы есапланады. Нызам шығарыўшы ҳәм суд ҳәкимияты органларының тийкарғы 7азыйпасы болса, тийислигинше нызамшылық ҳәм 1дил судлаў есапланады, атқарыўшылық олардың екинши хызмети есапланады.

Мәмлекетимизде бүгинги күнде мәмлекетлик басқарыўдың, жана заманагой ҳәм н1тийжели системасы қәлиплестирилген болып, президентлик басқарыў усылы - усы системаның өзеги есапланады.

Мәмлекеттиң атқарыўшылық хызмети ж1мийетте бар болған барлық тараўларда әмелге асырылады ҳәмде бул хызмет шөлкемлестириў ҳәм басшылық етиўди өз ишине алады. Ж1мийетте әмелдеги тараўлар ҳәкимшилик ҳуқық алымлары тәрепинен тийкарынан төрт ири топарға бирлестирилген, я2ный:

- экономика тараўлары - буған санаат, аўыл ҳәм су7 хожалығы, капитал 3урылыс, транспорт, жол хожалығы, байланыс, хызмет көрсетиў тараўлары (коммунал хызмет, халық3а турмыслық хызмет, саўда ҳәм улыўма аў3атланыў) киреди:

-социал м1дений тараўлар - буған т1лим, илим, м1дeният, ден-саўлықты сақлаў, дене-тарбиясы ҳәм спорт, мийнет ҳәм халықты социаллық қорға7 тараўлары киреди;

-ҳәкимшилик - сиясий хызмет тараўларына - 3органы7, мәмлекетлик

317ипсизлик, ишки ҳәм сырт3ы ислер, 1диллик тараўлары киреди;

-тараўлар аралық тараўлар - буған статистика, т1биятты қорға7, финанс, кредит ҳәм банк системасы, сырт3ы экономикалық хызмет, мәмлекетлик басқарыўдан шығарыў ҳәм меншиклестириў, сертификатлаў, стандартластырыў ҳәм бас3а тараўлар киреди.

Буннан тысқары, көп ғана ҳуқықтаныўшы алымлар атқарыўшылық хызмети процессинде мәмлекетлик органларының бас3а бир хызмети - бийлик бериў де жүзеге келиўин көрсетеди. Я2ный, мәмлекетлик басқарыў тек ғана мәмлекетлик органлардың атқарыўшылық емес, балки бийлик бериў хызмети де есапланады. Сол себепли мәмлекетлик басқарыў - мәмлекетлик органлардың атқарыўшылық ҳәм бийлик бериў хызмети сыпатында көзге тасланады.

Мәмлекетлик басқарыў мәмлекетлик хызметтиң бас3а т6рлери сыя3лы ҳәкимият характерине ийе. Буның себеби сонда, мәмлекет - пуқаралардың сиясий шөлкеми болып табылады, мәмлекет хызметиниң барлық т6рлери мәмлекетлик ҳәкимиятты әмелге асырыўдың бөлимлери болып есапланады.

Мәмлекетлик тип, оның функциялары к5п тәрепинен ол тәрепинен әмелге асырылатуғын басқарыў хызметиниң мазмунына, оның бағдарына к5леми ҳәм усылларына т1сир көрсетеди. Жоқарыдағыларға тийкарланатуғын болсақ, мәмлекетлик басқарыў - мәмлекетлик органлардың атқарыўшылық ҳәм бийлик бериў хызмети болып, мәмлекетлик 3урылыс, экономика, социал – м1дений, ҳәкимшилик - сиясий ҳәм тараўлар аралық тараўларға басшылық етиўден ибарат болған ҳәмде нызам асты характерине ийе болған хызмет болып табылады, ҳәзирги процессте мәмлекетлик басқарыўда орийлық орында т5мендегилер ийелейди:

- ж1мийеттиң эконмикалық, социал – м1дений ҳәм ҳәкимшилик - сиясий

тараўлардан мәмлекет сиясатын ислеп шығыў ҳәм әмелге асырыў (м1селен, меншиклестириў ҳәм монополиядан шығарыў, турақ-жай, энергетика, инвестицион хызмет ҳәм бас3алар);

-хожалық турмысының ҳуқықый ҳәм шөлкемлестириў тийкарларын енгизиў ҳәм әмелге асырыў (м1селен, исбилерменлик хызметиниң мәмлекет тәрепинен тәртипке салыныўы, мулкшиликтиң барлық формаларының те4лигин т1мийнлеў, мулкдарлардың ҳуқықларын қорға7, монополияға қарсы гуресиў);

-мәмлекет секторындағы карханалар ҳәм мекемелерди басқарыў;

-мәмлекетлик емес секторындағы ҳәр кыйлы обьектлердиң (кархана, мекеме ҳәм шөлкемлерди4) функцияланыўын тәртипке салыў;

-хожалық, социал-мадений ҳәм ҳәкимшилик сиясий 3урылыс тараўындағы обьектлерди4 функцияланыўын му7апықластырыў;

-мәмлекетлик басқарыў тараўындағы пуқаралардың ҳәм юридикалық шахслардың ҳуқықларының әмелге асырылыўын т1мийнлеў;

-басқарылатуғын ҳәм тәртипке салынатуғын обьектлер хызмети 6стинен мәмлекет контролин ҳәм мәмлекет бақлаўын әмелге асырыў.

Мазмунына му7апық жоқарыдағы көрсетип өтилгенлер ат3арыў хызмети органларының тийкарғы функциясы, мәмлекет басқарыўы хызметиниң тийкарғы бағдарлары есапланады.

Базар экономикасы реформаларын әмелге асырыў д17иринде мәмлекетимизде мәмлекетлик органлардың әҳмийети ҳәм 7азыйпалары соннан ибарат, базар системасы сап 8алында улыўма миллий маш3алаларды шешиўге ҳәмде ж1мийеттиң социал тараўларындағы - 3органы7 ҳәм мәмлекетлик басқарыў, ж1мийетлик тәртипти сақлаў, бирден-бир энергетика системасының ислеп турыўын т1мийнлеў, фундаментал п1нлерди раўажландырыў

тараўларындағы м6тәжликлерин 3анаатландыра алмайды. Бул 7азыйпалар мәмлекеттиң мойнында болыўы лазым.

Социаллық маш3алаларды шешиўде халықты социаллық қорғаўдың н1тийжели ҳәм анық системасын жүзеге келтириўде мәмлекет 6лкен орын тутады. Қолайлы қоршаған -орталық шараятында инсанның жасаў ҳуқықын т1мийнлеў ушын к5п тәрептен мәмлекет жуўапкер болып табылады. Мәмлекет 3айта б5листириў процесслеринде актив 3атнаса баслағанға шекем еркин базар экономикасы б1р8улла ж1мийетлик кескинликти келтирип шығара берген.

Мәмлекет базар институтларын жаратыў ушын 3олай шараят ту7дырады. Бунда базар институтларының қәлиплесиў процесси б1секе нызамлары т1сири астында ҳәм экономикалық тәрептен мақсетке му7апық бағдарда әмелге асыўы лазым.

Жүзеге келип атырған исбилерменлик системалары қарар табыўы ҳәм раўажланыўына к5меклесиў мәмлекеттиң миннети есапланады. Буннан тысқары мәмлекет өз органлары арқалы базар механизмлерин енгизиўге шақырады, 3уралған ру7хыятта ҳәм т5решилик тос3ынлықларын бузып таслайды.

Анық мақсетке қаратылған дүзилме сиясатын әмелге асырыўда мәмлекеттиң әҳмийети 6лкен. Бул халық хожалығына 6стем тараўларына инвестицияларды жайластырыў ушын же4илликли шараят жаратыў ғана емес, соның менен бирге орайластырылған дереклерди жа4а 21резсиз карханалар 3урылыўына тиккелей сарплаўданда ибарат.

Мәмлекет экономикасын тиккелей мәмлекет секторы арқалы да ж1мийетлик-экономикалық процесслерге т1сир өткереди. Келешекте мәмлекет секторының 6леси 1деўир кемейеди. Халық хожалығының ен тийкарғы ҳәм стратегиялық әҳмийетке тармақлары я2ный жанылғы, нефть ҳәм газ санааты,

электро-энергетика, жоллар, темир жол, 8аўа ҳәм канализация транспорты, байланыс, су7 ҳәм газ т1мийнаты системасы, ирригация, 3урылысларын 3урыў ҳәм пайдаланыў, миллий 317ипсизликти т1мийнлеў менен байланыслы болған карханалар ғана мәмлекет ықтыярында 3алған. Сондай-ақ, мәмлекет оларды ислеп шығарыўды акциялаўда 3атнасады.

1.2. Белгили бир тайпадағы мәмлекет хызметшилерин аттестациядан өткизиўдиң ҳуқықый тийкарлары ҳәм процессуал тәртиби

Бүгинги күнде «Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети тәрепинен Суд басқарыўшыларын аттестациядан өткизиў ҳаққында» ғы[10], «Баслық ҳәм педагог кадрларды аттестациядан өткизиў ҳәм оларға тәжрийбе тайпалары бериў тәртиби ҳаққында» ғы[11] уставлар тастыйықланған, қалған тараўларда мәмлекет хызметшилерин аттестациядан өткизиў тәртиби басқармалық норматив-ҳуқықый ҳүжжетлер менен белгиленеди.

Сол себептен, бүгинги күнде мәмлекет басқарыўы тараўында изертлеўлер алып барыўшы алымлардың көпшилиги, Өзбекстанда мәмлекет хызметшилери искерлигин баҳалаўдың улыўма нормалары ислеп шығылса, тәжрийбели кадрларды тәрбиялаў системасының нәтийжелилигиниң асыўына алып келеди, деп есаплайды[12].

Бүгинги күнде мәмлекетимизде мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткизиў бойынша нызамшылық тийкарларын анализ қылатуғын болсақ, оның көп санлы әдеўир қарама-қарсылықлы екенлигин көремиз.

---

[10] "Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами", 2004 йил, 12-сон, 142-модда.
[11] "Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами", 2006 йил, 3-сон, 19-модда.
[12]Жўраев Б.Э.Ўзбекистонда давлат ва жамият қурилишини эркинлаштиришнинг ташкилий-ҳуқуқий жиҳатлари. юридик фанлар доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация автореф.Т.2007.-Б.29

Мәмлекетимизде мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткизиў искерлигиниң ҳуқықый тийкарлары системасы төмендегилерден ибарат:

1. Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетиниң 2007 жыл 22 ноябрьдеги 244-сан қарары менен тастыйықланған "Юридикалық хызметлер исшилерин аттестациядан өткизиў ҳәм олардың тәжрийбесин асырыў тәртиби ҳаққында" ғы Устав;

2.Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетиниң 2007 жыл 25 октябрьдеги 227-сан қарары менен тастыйықланған "Өзбекстан Республикасы Ден саўлықты сақлаў министрлиги қасындағы ден саўлықты сақлаў системасы баслық исшилерин аттестациядан өткизиў комиссиясы ҳаққында" ғы Устав;

3.Өзбекстан Республикасы Әдиллик министрлигинде 2007 жыл 3 сентябрьде 1709-сан менен дизимге алынған Финанс министриниң 2007 жыл 1 августтағы 73-санлы буйрығы менен тастыйықланған "Аудиторлық шөлкемлери баслықларын аттестациядан өткизиў ҳаққында" ғы Устав;

4.Өзбекстан Республикасы Мийнет ҳәм халықты социаллық қорғаў министрлиги, Халық билимлендириўи министрлиги ҳәм Министрлер Кабинети қасындағы Мәмлекетлик тест орайының 2005 жыл 30 декабрдеги 106, 43 ҳәм 01-356-сан қарары менен тастыйықланған "Баслық ҳәм педагог кадрларды аттестациядан өткизиў ҳәм оларға тәжрийбе тайпалары бериў тәртиби ҳаққында"ғы Устав;

5.Өзбекстан Республикасы Монополиядан шығарыў, бәсеки ҳәм исбилерменликти қоллап-қуўатлаў Мәмлекетлик комитетиниң 2006 жыл 15 майдағы 1-сан қарары менен тастыйықланған "Суд басқарыўшыларының аттестация комиссиясы ҳаққында"ғы Устав;

6.Өзбекстан Республикасы Жоқары ҳәм орта арнаўлы билимлендириў министрлиги Орта арнаўлы, кәсип-өнер тәлими орайының, Министрлер Кабинети қасындағы Мәмлекетлик тест орайының, Мийнет ҳәм халықты социаллық қорғаў министрлигиниң 2005 жыл 24 мартдағи 05/ҚҚ, 01-77, 01/1185-сан қарары менен тастыйықланған "Ақадемиялық лицей ҳәм кәсип-өнер колледжлери директор орынбасарлары, педагог ҳәм инженер-педагог кадрлары аттестациясы ҳаққында" ғы Устав;

7.Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетиниң 2000 жыл 16 августтағы 325- сан қарары менен тастыйықланған "Жоқары тәлим орынлары ректорларын мәмлекет аттестациясынан өткизиў ҳаққында"ғы Устав;

8.Өзбекстан Республикасы Бас прокурорының 2005 жыл 17 февральдағы 42-сан буйрығы менен тастыйықланған Өзбекстан Республикасы прокуратурасы органларының аттестация комиссиялары ҳәм прокуратура органлары исшилерин аттестациядан өткизиў тәртиби ҳаққында Устав.

Усы нызам ҳүжжетлерин анализ қылыў соны көрсетеди, оларда, аттестация өткизиў менен байланыслы ҳәкимшилик шара-илажлар, олардың мәқсет ҳәм ўазыйпалары, улыўма принциплери, әмелге асырыў формалары әдеўир анық белгиленген.

Сондай-ақ, Өзбекстан Республикасы Бас прокурорының 2005 жыл 17 февральдағы 42-сан буйрығы менен тастыйықланған "Өзбекстан Республикасы прокуратурасы органларының аттестация комиссиялары ҳәм прокуратура органлары исшилерин аттестациядан өткизиў тәртиби ҳаққында"ғы Уставта прокуратура органлары исшилерин атгестациядан өткизиўден тийкарғы мәқсет:

➢ кадрларды таңлаў, тайынлаў ҳәм тәрбиялаў ушын олардың жеке қәсийет ҳәм исшеңлик қәбилетлерин тереӊ ҳәм х1р тәреплеме үйренип, ийелеп турған лаўазымына ылайық яки ылайық емеслигине қалыс баҳа бериў;

➢ хызметкерлердиң ислерди туўры шөлкемлестириў, нызам үстинлигин тәмийнлеў, нызамлылықты беккемлеў пухаралардың ҳуқық ҳәм еркинликлери, жәмийет ҳәм мәмлекет мәплерин, Өзбекстан Республикасы конституциялық дүзимин қорғаў, ҳуқықбузарлықлардың алдын алыў ҳәм профилактика қылыў барысындағы искерлигин баҳалаў;

➢ хызметкерлердиң жуўапкершилиги ҳәм жеке жуўапкершилигин асырыў, оларда жаңалықты сезиў, басшылық, шөлкемлестириўшилик, өз тараўының устасы болыў қәсийетлерин қәлиплестирип барыў;

➢ хызметкерлерди кәсибине ылайық емес ҳәм нәпәк шахслардан тазалаў, жол қойылған кемшиликлерди сапластырыў ҳәмде олардың алдын алыўдан ибарат”,- деп белгиленген[13].

Уставта сондай-ақ, аттестацияны өткизиў менен байланыслы шөлкемлестириўшилик шара-илажлар әдеўир анық белгиленген. Оған муўапық, прокуратура органларының кадрлар тармағы бас3а қурамлы тармақлар менен биргеликте хызметкерлердиң аттестациядан өткизилиўи менен байланыслы шөлкемлестириўшилик ислерди әмелге асырады. Қарақалпақстан Республикасы, Ташкент қаласы, ўалаятлар прокурорлары ҳәм оларға теңлестирилген прокурорлар, район - қала прокурорлары ҳәм оларға теңлестирилген прокурорлар ҳәр бес жылда бир мәрте аттестациядан өткизиледи.

[13] Ўзбекистон Республикасн Бош прокурорининг 2005 йил 17 февралдаги 42-сон буйруғи билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикаси прокуратураси органларининг аттестация комиссиялари ва прокуратура органлари ходимларини аттестациядан ўтказиш тартиби тўғрисида Низом

Прокуратура органлары ҳәм мекемелериниң бас3а хызметкерлери, сондай-ақ, салық, валюта2а тийис жынаятлар ҳәм жынаий дараматларды легалластырыўға қарсы гүресиў департаменти хызметкерлери үш жылда бир мәрте аттестациядан өткизиледи.

Аттестациядан өтиў мүддети хызметкерди4 ақырғы аттестациядан өткен с1несинен баслап есапланады.

Егер хызметкердиң атгестациядан өтиўи белгиленген дәўирде оның лаўазымы өзгерсе, жаңа лаўазымда орта есапта бир жыл ислегенде нәўбеттеги аттестациядан өткизиледи.

Сондай-ақ, 81миледарлық ҳәм туўыў ҳәмде бала тәрбиялаў дем алыстағы ҳаял хызметкерлер, узақ мүддетли аўырыўлығы себепли мийнетке уқыпсыз болып қалған, лаўазымы сақлан2ан ҳалда тийисли жайларға оқыўға жиберилген, сайланатуғын органларда ислеў; хызметкерлердиң аттестациядан өтеў мүддети ис искерлигин даўам еттириўге кирисген ўа3ыттан баслап есапланып, аттестация өткизилиўи сол тәртипте әмелге асырылады.

Ис үйрениўшилер, қағыйда сыпатында бир жыллық ис үйрениў мүддети тамамланыўы менен аттестациядан өткизиледи. Прокуратура органларында биринши рет лаўазым2а тайынланыў дәслеп юридикалық ис тәжрийбесине ийе болған хызметшилер болса ис үйрениў дәстүрин толық орынлаған ҳалларда алты айдан соң аттестациядан өткизилиўи мүмкин.

*уқық қорғаў органлары ҳәм бас3а басқармалар прокуратура органларына иске қабыл қылынған хызметкерлер, сондай-ақ әскерий прокуратура системасына биринши рет ҳәмде департамент органлары сынаў мүддети менен лаўазым2а тайынланған хызметшилер бир жылдан кейин аттестациядан өткизиледи.

Бас прокурор, Қарақалпақстан Республикасы, Ташкент қала, ўалаятлар прокурорлары ҳәм оларға теңлестирилген прокурор сондай-ақ, департамент, оның аймақлық бас3армалары баслы3лары, разылығы ҳәм көрсетпелери, тийисли аттестация комиссиялары усынысына көре төмендеги ҳалларда хызметкерлер мүддетинен дәслеп аттестациядан өткизилиўи мүмкин:

а) хызмет ўазыйпасын ҳүжданлы ҳәм үлгили орынлап киятыр2анлығы ушын хызметшини жоқары ҳәм кең көлемли лаўазымларға усыныс етиў мәқсетинде аттестациядан өткизилиўи зәрүр, деп табылғанда;

б) хызметкер хызмет ўазыйпасын лазым дәрежеде орынламай атырғанда оның минез-3улқында унамсыз қәсийетлер келип шыққанында;

в) хызметкердиң өз басламасы тийкарында мүддетинен алдын аттестациядан өтиў ҳаққындағы илтимаснамасы прокуратура органлары баслықлары аттестация комиссиясы тәрепинен қанаатландырылғанда;

г) департамент органлары хызметкерлерине хожалық субъектлерде ҳүжжетли тексериў ҳәм тинтиў өткизиў ўәкилликлерин бериў лазым, деп табылғанда;

д) хызмет талап еткен бас3а ҳалларда.

Пенсия жасына жетип ислеп атырған хызметшилер тек тийислише Қарақалпақстан Республикасы, Ташкент қаласы, ўалаятлар прокурорлары ҳәм оларға теңлестирилген прокурорлар департамент баслығы яки Бас прокурордың көрсетпеси менен аттестациядан өткизилиўи мүмкин.

Уставта сондай-ақ, шеклеўлер де көрсетилген болып, оған көре, Бас прокурор ҳәм оның орынбасарлары ҳәмде Департамент баслығы ҳәм оның орынбасарлары усы Устав тийкарында аттестациядан өткизилмейди.

Уставта сондай-ақ, аттестация комиссияларының ҳуқықый статусы ҳәм дүзилиў тәртиби де көрсетилген.

Оған муўапық, Прокуратура органларында төмендеги аттестация комиссиялары искерлик көрсетеди:

а) Бас прокуратураның аттестация комиссиясы - Бас прокурор тәрепинен тастыйықланатуғын Бас прокурордың биринши орынбасары (орынбасары) басшылық қылатуғын, кадрлар басқармасы баслығының орынбасары - жуўапкер секретар ҳәм ағзалары - кадрлар басқармасы баслығы ҳәмде тәжрийбели ҳәм жеке сыпаты менен үлги бола алатуғын 7 яки 9 хызметкерден ибарат қурамда дүзиледи.

б) Департаменттиң аттестация комиссиясы. Департамент баслығының усынысына көре Бас прокурор тәрепинен тастыйықланатуғын Департамент баслығының орынбасары басшылық қылатуғын, кадрлар бөлими хызметшиси - жуўапкер секретар ҳәм ағзалары - кадрлар бөлими баслығы ҳәмде тәжрийбели ҳәм жеке сыпатлары менен үлги бола алатуғын 7 хызметкерден ибарат қурамда дүзиледи.

в) Қарақалпақстан Республикасы, Ташкент қаласы, ўалаятлар прокуратуралары ҳәм оларға теңлестирилген прокуратуралардың аттестация комиссиялары тийисли прокурорлар тәрепинен тастыйықланатуғын, прокурордың биринши орынбасары (орынбасары) басшылық қылатуғын, кадрлар бойынша үлкен жәрдемшиси жуўапкер секретар ҳәмде ағзалары тәжрийбели ҳәм жеке сыпатлары менен үлги бола алатуғын 7 хызметкерден ибарат қурамда дүзиледи.

г) Департамент аймақлық басқармалары атгестация комиссиялары бас3арма баслығының усынысына көре Департамент баслығы тәрепинен

тастыйықланатуғын басЗарма баслығының орынбасары басшылық қылатуғын, кадрлар бойынша үлкен инспектор жуўапкер секретар ҳәмде ағзалары тәжрийбели ҳәм жеке сыпатлары менен үлги бола алатуғын 7 хызметкерден ибарат қурамда дүзиледи.

Қолайсыз ҳәрекет ислеген ҳәм интизамий жаза алған шахслар аттестация комиссия ағзалары қурамнан шығарылады.

Аттестация комиссиялары белгили бир жыл жуўмақланыўынан алдын келеси жылға мөлшерленген ис режесин дүзеди, жыл басында болса хызметкерлерди аттестациядан өткизиў бойынша режени тастыйықлайды.

Төменги аттестация комиссияларының ис режелери ҳәм хызметкерлерди аттестациядан өткизиў режеси Бас прокуратураның кадрлар басқармасына жибериледи.

Уставқа көре, зәрүриятқа қарап, Бас прокурордың буйрығы менен арнаўлы аттестация комиссиясы дүзилиўи ҳәм оның қурамы, искерлик жүритиў тәртиби ҳәм белгили бир тәдбирди өткизиў ўақыты айрықша белгилениў мүмкин.

Бас прокурор, Департамент баслығы, Қарақалпақстан Республикасы, Ташкент қаласы, ўалаятлар прокурорлары ҳәм оларға теңлестирилген прокурорлар, сондай-ақ, Департаменттиң аймақлық басЗармалары баслықлары тийисли аттестация комиссиясына тиккелей басшылық қылыўы мүмкин.

Уставта сондай-ақ, аттестация проектин таярлаў ҳәм усыныс етиў тәртиби де көзде тутылған. Оған көре, аттестация комиссиясына усынылатуғын аттестация проектинде төмендегилер көрсетилиўи лазым:

- биринши яки кирис бөлиминде, хызметкердиң исми, шәрипи, фамилиясы, ийелеп турған лаўазымы, туўылған жылы ҳәм жайы, мағлыўматы, прокуратура органларындағы хызмет дәўири, ийелеп турған лаўазымында

қашаннан ислеп атырғанлығы, дәрежели арнаўлы атағы ҳәм оның берилген 7а3ты, ис искерлиги даўамында мәмлекет сыйлықларын алғанлығы, ақырғы аттестациядан кейинги дәўирде хошаметленгенлиги ҳәмде белгиленген тәртипте алып тасланбаған интизамий жазасы көрсетиледи;

▪ екинши яки баян бөлиминде аттестациядан өтиўши хызметкердиң жеке қәсийети ҳәм исшеңлик қәбилети көрсетилип, хызмет ўазыйпасына мүнәсибети, нызам үстинлигин тәмийнлеў, нызамлылықты беккемлеў, пухаралардың ҳуқық ҳәм еркинликлери, жәмийет ҳәм мәмлекет мәплерин, Өзбекстан Республикасы конституциялық дүзимин қорғаў, ҳуқықбузарлықлардың алдын алыў ҳәм профилактика қылыў барысында ерискен нәтийжелери, басламашылығы, билими, жәм11тдеги абыройы ҳәм пухаралар менен қатнасы, сондай-ақ, оның унамсыз қәсийетлери, искерлигиндеги кемшиликлери ҳәм оларды сапластырыў барасында алып барып атырған ислери, критикаға қатнасы, егер илгери аттестациядан өткен болса, онда көрсетилген кемшиликлерди сапластырғанлығы яки сапластырмағанлығы баян етиледи;

▪ үшинши яки жуўмақ бөлиминде, аттестациядан өтетуғын хызметкердиң ийелеп турған лаўазымына ылайық, жетерли дәрежеде ылайық емес ҳаққында усыныс бериледи.

Аттестация проектиниң жуўмақ бөлиминде:

а) хызметкердиң ийелеп турған лаўазымына ылайықлығы көрсетилгенде, ол исте унамлы жетискенликлерге ерискен болса, они хошаметлеў яки ис тәжрийбесин ғалабаластырыў, жоқары ҳәм кең көлемли лаўазымлар резервке алыў яки сол лаўазымлардан бирине тайынлаў, мүддетинен бурын дәрежели атаққа усыныс етиў яки ийелеп турған лаўазымына қарағанда жоқары дәрежели атақ ҳәмде Департамент органлары хызметкерлери ушын хожалық жүритиўши

субъектлерде ҳүжжет тексериў ҳәм тинтиў өткизиў ўәкиллигин бериў ҳаққында усыныс бериў;

б) хызметкердиң ийелеп турған лаўазымына жетерли дәрежеде ылайық емеслиги көрсетилгенде, алты айдан бир жылға шекем (анық мүддет көрсетилген ҳалда) анықланған кемшиликлерди сапластырыў аттестацияға қайта таярлық көриў ушын мүддет бериў, сондай-ақ, тәжрийбе асырыў ушын жоқары оқыў курсларына оқыўға жибериў ҳәмде хызметкерди ис искерлигин жақсылаў, кәсип-маманлығы ҳәм билим дәрежесин асырыўға қаратылған басқа шара-илажлар өткизиў ҳаққында усыныс бериў;

в) хызметкердиң ийелеп турған лаўазымына ылайық емес деп көрсетилгенде төменги лаўазымға өткизиў яки прокуратура органларынан босатыў ҳаққында усынıслар берилиўи мүмкин.

Аттестация проекти хызметши ислеп атырған тийисли жәмийетте додаланыўы ҳәм оның нәтийжеси проектте көрсетилиўи шәрт. Хызметкердиң аттестация проектин усыныўға жуўапкер Баслық, оның жеке қәсийетлери ҳәм ис искерлигин ҳәр тәреплеме үйренип, аттестация проектин дүзеди.

Проекттиң қалыс ҳәм тийкарлылығына жуўапкер баслық шахсан жуўапкер болады.

Аттестация проекти хызметшиге жазба рәўиште таныстырылады. Хызметкер аттестация проектинен наразы болса, аттестация мәжлисине шекем ол аттестация комиссиясына муражаат қылыў2а ҳәм қосымша мағлыўматлар усыныўға 8а3лы.

Аттестация проекти хызметшилерди аттестациядан өтиў мөлшерленген айдың 5 күнине шекем кадрлар тармағына жибериледи.

Аттестация проекти тийисли Устав талапларына әмел қылынбай дүзилген болса, комиссия баслығы они қайтарыўы лазым.

Устав сондай-ақ, аттестация комиссиясы қарарларын да белгилеп берген.

Буған көре, аттестация комиссиялары хызметшилерди аттестация өткизиўинде төмендеги қарарлардың бирин қабыл қылады:

а) «Хызметкер ийелеп турған лаўазымына ылайық»; Бунда хызметши аттестациядан өткен есапланады.

б) «Хызметкер ийелеп турған лаўазымына жетерли дәрежеде ылайық емес;

Бунда хызметкер аттестациядан өтпеген есапланады. Аттестация комиссиясы хызметкерге алты айдан бир жылға шекем мүддет белгилейди.

Белгиленген мүддет таўысылған соң, хызметкер қайта аттестациядан өткизиледи ҳәм бунда хызметкердиң ийелеп турған лаўазымына ылайықлығы яки ылайық емеслиги ҳаққында қарарға келинеди.

в) «Хызметкер ийелеп турған лаўазымына ылайық емес»; Бунда хызметкер аттестациядан өтпеген есапланады ҳәм комиссия қарары нызамлы күшке киргенинен соң ўәкилликли баслық тәрепинен хызметкер лаўазымынан азат қылынады ҳәмде төменги лаўазымға өткизиледи; прокуратура органларынан босатыў мәселеси ҳал қылынады.

Егер хызметкерди төменги лаўазымға өткизиў ҳаққында қарарға келген жағдайда, хызметши бул лаўазымға өтиўден бас тәртса, нызамға кирген комиссия қарары менен таныстырылған соң, кеминде еки ҳәпте алдын ол жазба рәўиште ескертилип, прокуратура ҳәм Департамент органларынан босатылады.

Хызметкер ийелеп турған лаўазымына ылайық емес деп қарар қылынғанынан кейин төменги лаўазымға өткизилген тәғдирде, ол бир жылдан

кейин қайта аттестациядан өткизиледи, сондай-ақ, бундай Департамент органлары хызметкерлери ушын қайта аттестация өткизилгенине шекем хожалық жүритиўши субъектлерде де тексериў ҳәм тинтиў өткизиў ўәкиллиги алып қойылыўы мүмкин.

Ис үйрениўшилерди аттестациядан өткизиў жуўмағында төмендеги қарарлардан бири қабыл қылынады:

а) «Ис үйрениў дәстүрин қанықарлы орынлаған, ғәрезсиз иске таяр ҳәм дәслепки дәрежели атаққа мүнәсип»;

Бунда хызметши ғәрезсиз иске тайынланып, дәслепки атақ берилиўине усыныс етиледи.

б) «Ис үйрениў дәстүрин толық орынламаған, ғәрезсиз емес»;

Бунда хызметшиге алты айдан бир жылға шекем мүддет бериледи, бул мүддет таўсылған соң, хызметши аттестациядан Зайта өткизиледи.

Комиссия ис үйрениўшини жәнe «Ис үйрени7 дәстүри орынламаған, ғәрезсиз иске таяр емес» деген қарарға келсе, ол прокуратура органларынан босатылады.

Аттестация комиссиялары мәжлислеринде қабыл қылынған қарарлардың орынланыўы комиссия баслығы тәрепинен бақлап барылады ҳәм комиссия жыйналысында тийисли хызметкерлердиң бул барадағы есабатлары еситилиўи мүмкин. Аттестация комиссиясы қарары нызамлы күшке киргеннен соң 34 күн ишинде тийисли жуўапкер секретар (кадрлар тармағы хызметшиси) тәрепинен хызметкерге таныстырылады ҳәм қарар оның жеке исине тигип қойылады.

Бас прокуратура аттестация комиссиясының қарары үстинен наразылық арзалары хызметши қарар менен танысқан күннен баслап бир ай мүддет ишинде Бас прокурорға берилиўи мүмкин.

Қарақалпақстан Республикасы, Ташкент қала, ўалаятлар прокуратуралары 8әм оларға теңлестирилген прокуратуралардың аттестация комиссиялары қарарлары үстинен наразылық арзалары тийисли прокурорларға, сондай-ақ, Департамент ҳәм оның аймақлық басЗармалары аттестация комиссияларының қарары үстинен наразылық арзалары Департамент ҳәмде оның аймақлық басЗармалары баслықларына да сол мүддетте берилиўи мүмкин.

Төменги аттестация комиссиялары қарарлары үстинен берилген арзалардың көрип шығыў нәтийжелеринен наразы болған хызметкер Бас прокурорға арза бериўлери мүмкин.

Усы мәселеде Бас прокурордың қабыл қылған қарары 8ал етиўши ҳәм қатаң күшке ийе болады.

Уставта сондай-ақ, аттестация комиссияларының искерлиги үстинен бақлаўда көзде тутылған. Оған көре, Бас прокурор бәрше аттестация комиссиялары, Қарақалпақстан Республикасы, Ташкент қала, ўалаятлар прокурорлары ҳәм оларға теңлестирилген прокурорлар тийисли аттестация комиссиялары, Департамент баслығы Департамент органлары аттестация комиссиялары искерлиги үстинен бақлаўды әмелге асырады.

Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетиниң 2007 жыл 22 ноябрдеги 244-сан қарары менен тастыйықланған "Юридикалық хызметлер исшилерин аттестациядан өткизиў ҳәм олардың тәжрийбесин асырыў тәртиби ҳаққында"ғы Устав мәмлекет басқарыўы ҳәм жергиликли мәмлекет ҳәкимияты органлары, Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети тәрепинен шөлкемлестирилетуғын хожалық басқарыўы органларының, мәмлекет кәрханалары, мекемелери ҳәм шөлкемлериниң юридикалық хызметлери

исшилерин аттестациядан өткизиў ҳәм олардың тәжрийбесин асырыў тәртибин белгилейди.

Оған көре, шөлкемлердиң юридикалық хызметлери исшилерин аттестациядан өткизиў олардың кәсибине мүнәсиплиги дәрежесин қалыс баҳалаў, олардың нызам ҳүжжетлеринде белгиленген тәжрийбе талапларына муўапықлығын анықлаў, олардың мойнына жүкленген ўазыйпалар ҳәм функцияларды орынлаў бойынша жуўапкершилигин асырыў мақсетинде әмелге асырылады.

Шөлкемлердиң юридикалық хызметлери хызметкерлери тийисли рәўиште Өзбекстан Республикасы Әдиллик министрлигинде ҳәм оның аймақлық органларында ҳәр бес жылда бир мәрте аттестациядан өтиўи шәрт. Юридикалық хызмет хызметшиси лаўазымына қабыл қылынған шахслар иске қабыл қылынған күннен баслап алты ай даўамында аттестациядан өткизилиўи керек.

Уставқа көре, төмендегилер аттестациядан өткизилмейди:

-жоқары билимлендириў орынларын тамамлаған ҳәм алынған қәнигелик бойынша биринши мәрте жумысқа кирген шахслар, егер усы қәнигелик бойынша еки жылдан кем ислеген болса;

ҳәмиледар ҳаяллар, сондай-ақ үш жасқа шекем балалары бар ҳаяллар;

юридикалық мәсләҳәтши жәрдемшиси лаўазымында ислеп атырған шахслар.

Жоқары билимлендириў орнын тамамлағаннан кейин, алынған қәнигелик бойынша биринши мәрте иске кирген шахслар қәнигелик бойынша ислеген еки жыллық мүддет тамам болған ўақыттан баслап үш айдан кешикпей аттестациядан өтиў ушын мүрәжаат қылыўы шәрт.

Мәмлекет ҳәм хожалық басқарыўы органларының орайлық аппаратлары, сондай-ақ Қарақалпақстан Республикасы Министрлер Кеңеси, ўалаятлар ҳәм

Ташкент қаласы ҳәкимликлери юридикалық хызмети исшилерин аттестациядан өткизиў Өзбекстан Республикасы Әдиллик министрлиги тәрепинен әмелге асырылады.

Мәмлекет басқарыўы органлары аймақлық бөлимшелеринин, районлар ҳәм қалалар, мәмлекет кәрханалары, мекемелери ҳәм шөлкемлеринин юридикалық хызмети исшилерин аттестациядан өткизиў аймақлық Әдиллик органлары тәрепинен әмелге асырылады.

Юридикалық хызмет исшилерин аттестациядан өткизиў ушын Өзбекстан Республикасы Әдиллик министрлигинде ҳәм оның аймақлық органларында кеминде бес адамнан ибарат қурамда аттестация комиссиялары дүзиледи.

Аттестация комиссиялары қурамы Өзбекстан Республикасы Әдиллик министри тәрепинен тастыйықланады.

Өзбекстан Республикасы Әдиллик министрлигинде министрдиң тийисли орынбасары, аймақлық Әдиллик органларында болса - аймақлық Әдиллик органы Баслығы аттестация комиссиясының баслығы есапланады.

Аттестация комиссиялары қурамына, келисимге көре, ҳуқық қорғаў органлары, илимий ҳәм жоқары билимлендириў уйымлары ўәкиллери киритилиўи мүмкин. Аймақлық Әдиллик органларының аттестация комиссиялары қурамына Өзбекстан Республикасы Әдиллик министрлиги орайлық аппаратының тийисли бөлимшеси хызметшиси мәжбүрий тәртипте киритиледи.

Уставта сондай-ақ, аттестация комиссиясы баслығының ўәкилликлери анық белгилеп қойылған.

Оған көре: аттестация комиссиясы баслығы: аттестация комиссиясы мәжлислеринде басшылық қылады; аттестацияны өткизиў жайы ҳәм

мүддетлерин белгилейди; аттестациядан өткизилетуғынлардың дизим бойынша қурамын белгилейди;

аттестацияны өткизиў бойынша бас3а шөлкемлестириўшилик мәселелерди орынлайды.

Өзбекстан Республикасы Әдиллик министрлиги ҳәм оның аймақлық органларының тийисли қурамлы бөлимшеси аттестация комиссиясының исши органы есапланады, ол:

аттестацияны өткизиў режесин дүзеди ҳәм оны тастыйықлаў ушын аттестация комиссиясы баслығына усыныс етеди;

талапкерлер анкеталарын қәлиплестиреди ҳәм таярлайды;

аттестацияны өткизиў сәнеси ҳәм жайы ҳаққындағы мағлыўматларды аттестация комиссиясы ағзаларына ҳәмде талапкерлерге жеткизеди;

аттестация комиссиясы искерлигин шөлкемлестириўге тийисли бас3а функцияларды әмелге асырады.

Усы ҳүжжетте сондай-ақ, процессуал ҳәрекетлер де анық белгилеп қойылған.

Оған көре, Аттестация ҳүжжетлердиң усынылыўына қарап өткизиледи, аттестацияның өткизилиў жайы ҳәм 7акты ҳаққында талапкер аттестация өткизилетуғын сәнеден кеминде он күн алдын хабардар қылынады.

Аттестация2а үзирли себепке көре келмеген талапкерлер аттестация комиссиясының кейинги нәўбеттеги мәжлисинде аттестациядан өткизиледи.

Аттестацияға кеширимсиз себепке көре келмеген талапкерлерге жазба ескертиў жибериледи. Аттестацияға кеширимсиз себеп пенен тәкирараң келинбеген жағдайда аттестация комиссиясы усынылған ҳүжжетлер (материаллар) тийкарында талапкерди аттестациядан өтпеген деп есаплаў ҳәм

oған аттестациядан өткенлик ҳаққында гуўалық бериўди бийкар етиў ҳаққында қарар шығарыўға ҳақлы.

Аттестация комиссиясы, егер оның мәжлисинде комиссия ағзаларының ярымынан көби қатнасса ўәкилликли есапланады.

Талапкер ислейтуғын шөлкемниң ўәкили аттестация комиссиясы мәжлисинде мәсләҳәт даўасы менен қатнасыўы мүмкин. Аттестация тамам болғаннан кейин ўәкилдиң пикири еситиледи.

Аттестация комиссиясы мәжлиси комиссия ағзаларын талапкердиң ҳүжжетлери менен таныстырыўдан басланады.

Аттестация сәўбет формасында өткизиледи.

Сәўбет процессинде берилген сораўлар ҳәм талапкердиң жуўаплары (жип өткизип тигилген ҳәм мөр менен тастыйықланған) арнаўлы журналда Зайд етиледи.

Талапкер менен оның кәсип искерлигине байланыслы болған нызамшылық тараўы, соның менен бирге конституциялық ҳуқық тараўы, пухаралық ҳәм мийнет нызамшылығы тийкарлары, шәртнамалық-ҳуқықый искерлик, суд ислерин жүритиў тийкарлары бойынша сәўбет өткизиледи.

Сораўлардың дизими ҳәм аттестация комиссияларының ис регламенти Өзбекстан Республикасы Әдиллик министрлиги тәрепинен тастыйықланады.

Аттестация комиссиясы талапкердиң билимлери ҳәм ис тәжрийбесин есапқа алып:

талапкерди аттестациядан өткен деп есапқа алыў ҳәм оған аттестациядан өткенлик ҳаққындағы гуўалықты бериў ҳаққында;

талапкерди аттестациядан өтпеген деп есапқа алыў ҳәм оған аттестациядан өткенлик ҳаққындағы гуўаҳнаманы бериўди бийкар етиў ҳаққында қарар қабыл қылады.

Аттестация комиссиясының қарарлары аттестация комиссиясының мәжлисте ҳәзир болған ағзаларының әпиўайы көпшилик даўысы менен қабыл қылынады. Даўыс бериў талапкердиң қатнасыўысыз өткизиледи. Аттестация процесси, сол қатарда аттестация комиссиясы ағзалары, аттестациядан өткизилип атырған хызметши, шөлкем ўәкили тәрепинен билдирилген пикирлер ҳәм усынıслар, сондай-ақ аттестация комиссиясының қарары аттестация комиссиясының баслығы ҳәм секретары тәрепинен имзаланатуғын протокол менен рәсмийлестириледи. Даўыслар тең болып қалған тәғдирде баслықтың даўысы шешиўши даўыс есапланады.

Аттестация нәтийжелери даўыс бериў процесси тамам болғаннан кейин дәрҳал дағаза қылынады.

Юридикалық хызметтиң аттестациядан өткен хызметкерине еки күн мүддетте тийисли Уставқа муўапық аттестациядан өткенлик ҳаққындағы гуўаҳнама бериледи.

Гуўаҳнаманың әмел қылыў мүддети - бес жыл.

Аттестациядан өткенлик ҳаққындағы гуўаҳнама бланкалары қатаң есабат берилетуғын ҳүжжетлер есапланады, Зорганғанлық дәрежесине, есапЗа алыў сериясына ҳәм тәртип рақамына ийе болады. Гуўалықларды алыў, есапЗа алыў ҳәм сақлаў Өзбекстан Республикасы Әдиллик министрлиги тәрепинен әмелге асырылады.

Юридикалық хызметтиң аттестациядан өтпеген хызметкер тәкирараннаттестациядан өтиў ушын аттестация өткизилген күннен үш ай 5ткен соң, бирақ алты айдан кешикпей мүрәжаат қылыўы мүмкин.

Егер талапкер тәкирараннаттестациядан өте алмаса яки көрсетилген мүддет даўамында тәкирараннаттестациядан өтиў ушын мүрәжаат қылмаса, Өзбекстан Республикасы Әдиллик министрлиги, оның аймақлық органы хызметкердиң ис жайы бойынша мийнет нызамшылығына муўапық ийелеп турған лаўазымынан азат қылыў яки басқа иске өткизиў ҳаққындағы мәселени көрип шығыў зәрүрлиги ҳаққында орынланыўы мәжбүрий болған усыныснама киритеди.

Юридикалық хызмет хызметшисиниң аттестациядан өткенлиги ҳаққындағы гуўалықтың әмел қылыўы Өзбекстан Республикасы Әдиллик министрлигини4 аттестация комиссиясы қарарына көре тоқтатылыўы мүмкин.

Төмендегилер:

юридикалық хызмет хызметкери тәрепинен өз хызмет мәжбүриятлары орынланбаслығы яки зәрүр дәрежеде орынланбаслығы, мәмлекет, юридикалық ҳәм физикалық шахслардың ҳуқықлары ҳәм нызамлы мәплерине зыян жеткизилиўине алып келген тәғдирде;

гуўалық қәлбеки ҳүжжетлерден пайдаланып алынғанлығы ҳалаты анықланғанлығы юридикалық хызмет хызметкердиң аттестациядан өткенлиги ҳаққындағы гуўалықтың 1мел қылыўын тоқтатыў ушын тийкар болады[14].

Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетиниң w00u жыл wt октябрдеги wwu-сан қарары менен тастыйықланған “Өзбекстан Республикасы Ден саўлықты сақлаў министрлиги қасындағы ден саўлықты сақлаў системасы

[14] "Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами", 2007 йил, 46-47-сон, 472-модда.

Баслық исшилерин аттестациядан өткизиў комиссиясы ҳаққында"ғы Устав Өзбекстан Республикасы Президентиниң "Республика медицина мекемелери искерлигин шөлкемлестириўди жетилистириў шара-илажлары ҳаққында" w00u жыл w октябрьдеги ПҚ 700-сан қарарына муўапық Өзбекстан Республикасы Ден саўлықты сақлаў министрлиги қасындағы ден саўлықты сақлаў системасы басшы хызметкерлерди аттестациядан өткизиў комиссиясы искерлигин тәртипке салады, Өзбекстан Республикасы ден саўлықты сақлаў системасы басшы хызметкерди4 ийелеп турған лаўазымына мүнәсиплиги бойынша аттестациядан өткизиў тәртибин, сондай-ақ денсаўлықты сақлаў системасы баслық хызметшилериниң аттестациядан өткизилетуғын лаўазымлары дизимин белгилейди.

Усы Уставқа көре, аттестация комиссиясы өз искерлигин үзликсиз тийкарда әмелге асырады.

Аттестация комиссиясының жеке қурамы Өзбекстан Республикасы Президенти қарары менен тастыйықланады.

Аттестация комиссиясы ағзалары бас3а иске өткен тәғдирде олардың лаўазымына жаңадан тайынланған яки тийисли ўазыйпаларды орынлаў мойнына жүкленген шахслар аттестация комиссиясы қурамына киритиледи.

Төмендегилер аттестация комиссиясының тийкарғы ўазыйпалары есапланады:

денсаўлықты сақлаў системасының басшы хызметкерлерин ҳәр жылы аттестациядан өткизип турыў, тийкарынан, олардың кәсиплик таярлық ҳәм тәжрийбе дәрежеси бойынша ийелеп турған лаўазымына мүнәсиплигин баҳалаў;

Денсаўлықты сақлаў министрлиги ҳәм оның аймақлық органлары кадрлар қурамын жоқары тәжрийбели қәнигелер менен беккемлеў бойынша усынıслар киритиў;

денсаўлықты сақлаў системасының бирлемши буўыны ҳәм басқарыў органлары Баслықларының тәжрийбеси ҳәмде кәсиплик таярлығы дәрежесин үзликсиз рәўиште асырып барыў системасын жаратыў бойынша усыныслар таярлаў.

Аттестация комиссиясы өз искерлигинде Өзбекстан Республикасы Конституциясы ҳәм нызамларына, Өзбекстан Республикасы Олий Мәжлиси палаталары қарарларына, Өзбекстан Республикасы Президентини4 п1рманлары, қарарлары ҳәм бийликлери, Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетиниң қарарлары ҳәм бийликлерине ҳәм Уставқа 1мел қылады.

Аттестация комиссиясының аттестациядан өткизиў талаплары төмендегилер ҳаққындағы қалыс баҳадан ибарат болады:

- Баслықлардың кәсиплик сыпатлары ҳәм олардың өзи басқарып атырған шөлкемде денсаўлықты сақлаў тараўындағы мәмлекет сиясатын әмелге асырыў жуўмақлары бойынша искерлигиниң жуўмақлы нәтийжелери;
- лаўазым ўазыйпалары, режелер ҳәм дәстүрлерге муўапық баслық искерлигиниң анық нәтийжелери;
- медициналық жәрдем көрсетиў дәрежеси ҳәм сыпатына қарата талаплардың тәминлениўи ҳәмде оған жүкленген ислерде пухаралар денсаўлығын қорғаў тараўындағы нызам ҳүжжетлерине әмел етилиўи;
- медицина кадрларын таңлаў, жай-жайына қойыў ҳәм олар менен ис алып барыў сыпаты;
- материаллық ресрсларды басқарыў нәтийжелилиги;

- заманагой ахборот технологияларының, илимий, оқыў ҳәм оқыў-методик әдебиятлардың билимдендириў процессине енгизилиўи;
- даўалаў процессиниң тәлим ҳәм илим-пән менен интеграциясын раўажландырыў;
- әмелдеги нызам ҳүжжетлери, руўхыйлық ҳәм ағартыўшылық мәселелери бойынша билимлерге ийелик;
- халық аралық бирге ислесиўдиң жолға қойылыўы ҳәм раўажландырылыўы.

Аттестация комиссиясы мәжлиси аттестациядан өткизилип атырған хызметкери қатнасыўында өткизиледи.

Аттестацияға үзирли себеп пенен келмеген шахслар аттестация комиссиясының кейинги нәўбеттеги мәжлиси ўақытында аттестациядан өтиўлери керек.

Аттестацияға үзирсиз себеп пенен келмеген шахслар ескертиледи. Аттестацияға үзирсиз себеп пенен тәкирараң келмеген тәғдирде аттестация комиссиясы усынған ҳүжжетлер (материаллар) тийкарында аттестациядан өткизилиўшиниң ийелеп турған лаўазымына мүнәсип емеслиги ҳаққында қарар қабыл қылыўға ҳақлы.

Аттестация комиссиясы усынған ҳүжжетлерди (материалларды) көрип шығады, соннан кейин аттестацияны өткизеди.

Аттестацияны қалыс өткизиў мақсетинде аттестация комиссиясы:

аттестациядан өткизилетуғын хызметкерге оның функционал ўазыйпалары менен байланыслы болған сораўларды береди;

аттестациядан өткизилиўши тәрепинен усынылған оның хызмет искерлиги ҳаққындағы қосымша мағлыўматларды көрип шығады.

Аттестация комиссиясы мәжлиси, егер онда комиссия ағзаларының кеминде w\e бөлими қатнаса, қарар қабыл қылыў ҳуқықына ийе болады.

Аттестация өткизиў даўамында аттестацияның стенограммасы яки аудио-видео жазыўы жүритиледи ҳәм оның нәтийжелери додалаў қылынады.

Хызметкердиң кәсиплик сыпатларын баҳалаў ҳаққындағы қарар, сондай-ақ аттестация комиссиясының усыныслары аттестациядан өткизилиўшиниң қатнасыўысыз, әпиўайы даўыс бериў жолы менен, аттестация комиссиясының мәжлисте қатнасқан ағзаларының әпиўайы көпшилик даўысы менен қабыл қылынады. Даўыслар тең болған тәғдирде аттестация комиссиясы баслығының даўысы 8ал қылыўшы есапланады.

Аттестация нәтийжелери бойынша аттестация комиссиясы төмендеги баҳалардан бирин қабыл қылады:

ийелеп турған лаўазымына мүнәсип;

у айдан кейин тәкирар аттестация өткизген ҳалда, аттестация комиссиясының усыныслары орынланыўы шәрти менен ийелеп турған лаўазымына мүнәсип;

ийелеп турған лаўазымына мүнәсип емес.

Хызметкер ҳаққындағы мағлыўматлар, аттестациядан өткизилиўшиге берилген сораўлар ҳәм оларға берилген жууаплар, аттестация комиссиясы ағзалары ҳәм хызметши тәрепинен билдирилген усыныс ҳәм пикирлер, даўыс бериў нәтийжелери бойынша хызметкерге искерлигине берилген баҳа, сондай-ақ аттестация комиссиясының усыныслары ҳәм оларды орынлаў мүддетлери аттестациядан өтетуғын ҳәр бир хызметкерге рәсмийлестирилетуғын аттестация қағазында көрсетиледи.

Аттестация қағазы аттестация комиссиясы баслығы, секретары ҳәм оның мәжлисинде қатнасқан комиссия ағзалары тәрепинен имзаланады.

Аттестация нәтийжелери хызметкерге аттестация комиссиясы мәжлиси тамамланыўы менен-ақ дағаза қылынады ҳәм протокол менен рәсмийлестириледи. Аттестация нәтийжелерине көре, он жумыс күнинен кешикпей Өзбекстан Республикасы Денсаўлықты сақлаў министриниң буйрығы шығарылады.

Аттестация нәтийжелери бойынша ийелеп турған лаўазымына мүнәсип емес деп белгиленген хызметкерге қарата Өзбекстан Республикасы Мийнет кодексинде белгиленген тәртипте қарар қабыл қылынады[15].

Мәмлекет хызметкерлеринен тысқары, мәмлекетлик емес шөлкемлер хызметкерлерин аттестациядан өткизиў мәмлекет органлары қарары ҳәмде мәмлекет органлары хызметкерлери ҳәм жәмийетшилик ўәкиллери қатнасыўында өткизилиўи мүмкин.

Өзбекстан Республикасы Әдиллик министрлигинде w00u жыл e сентябрде qu0o-сан менен дизимге алынған Финанс министриниң w00u жыл q августтағы ue-санлы буйрығы менен тастыйықланған “Аудиторлық шөлкемлери Баслықларын аттестациядан өткизиў ҳаққында” Уставта жоқарыдағы ҳалат өз көринисин тапқан.

Усы Устав Өзбекстан Республикасы Президентиниң w00u жыл r апрелдеги ПҚ-yqt-санлы "Аудиторлық шөлкемлериниң искерлигин жәнеде жетилистириў ҳәм көрсетилип атырған хызметлер сыпаты ушын олардың жуўапкерлигин

[15] "Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами", 2007 йил, 43-сон, 432-модда.

асырыў ҳаққында"ғы қарарының у-бандине муўапық аудиторлық шөлкемлери Баслықларын аттестациядан өткизиў тәртибин белгилейди.

Аудиторлық шөлкемлери Баслықларының аттестациясы олардың искерлиги нәтийжелилигин ҳәм исшеңлик тәжрийбесин баҳалаў, профессионаллық дәрежесин даўамлы асырып барыўды қоллаў, сондай-ақ "Аудиторлық искерлиги ҳаққында"ғы Өзбекстан Республикасы Нызамы, Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетиниң w000 жыл ww сентябрдеги eyt-санлы "Аудиторлық искерлигин жетилистириў ҳәм аудиторлық тексериўлериниң әҳмийетин асырыў ҳаққында" ғы қарары аудиторлық искерлигиниң миллий стандартлары ҳәм бас3а нызамшылық ҳүжжетлери талапларына аудиторлық шөлкемлери тәрепинен әмел қылыныўы бойынша жууапкерлигин асырыў мәқсетинде өткизиледи.

Усы аттестация төмендегилерди тастыйықлаўы лазым:

аудиторлық шөлкеми Баслығының профессионал қәбилетлилик (тийисли искерлик тараўы бойынша арнаўлы таярлық, өзлестирилген билимлер ҳәм топланған тәжрийбелер дәрежеси) талапларына сәйкеслигин;

Баслықтың исти сыпатлы шөлкемлестириў, сондай-ақ аудиторлық шөлкемин басқарыў қәбилетин;

Баслықтың кәсиплик тәртип нормаларына әмел етиўин.

Уставта биз алдын анализ қылған уставлардан парқлы, аттестацияны өткизиўдеги тийкарғы принциплер белгилеп қойылған.

Оған көре, аттестацияны өткизиўдеги тийкарғы принциплер болып төмендегилер есапланады:

оны өткизиўдиң мәжбүрийлиги ҳәм дәўирийлиги;

оны өткизиўдеги әшкаралылық, ҳақыйқатлық.

Аудиторлық шөлкемлери Баслықларының аттестациясы бойынша аттестация комиссиясы Өзбекстан Республикасы Финанс министрлиги хызметшилери, Әдиллик министрлиги, Мәмлекет салық комитети ҳәмде Өзбекстан аудиторларының республика жәмийетшилик бирлеспелери ўәкиллеринен қәлиплестириледи. Аттестация комиссиясының жеке қурамы Өзбекстан Республикасы Финанс министрлигиниң буйрығы менен тастыйықланады.

Аттестация комиссиясы keминде жети ағзадан, соның менен бирге, аттестация комиссиясы баслығынан ибарат.

Усы уставта сондай-ақ, аттестация комиссиясының исши органы да көзде тутылған.

Аттестация комиссиясы исиниң шөлкемлесиўин тәминлейтуғын исши орган болып, Өзбекстан Республикасы Финанс министрлигиниң Бухгалтерия есабы ҳәм аудит услублық басқармасы есапланады. Исши орган төмендеги ўазыйпаларды орынлайды:

а) аудиторлық шөлкемлери Баслықларының реестрин жүритиў;

б) аттестацияны өткизиў ушын алдын ала сораўлар дизимин дүзиў ҳәм тастыйықлаў;

в) аттестацияны өткизиў сәнеси, жайы ҳәм ўақытын белгиле7 ҳәм бул ҳаққында аттестация комиссиясына ҳәм аттестациядан өтетуғын Баслықларға хабар бериў;

г) аудиторлық шөлкемлери тәрепинен тийисли Устав талапларының орынланыўын бақлаў.

Аттестация комиссиясы:

а) аттестацияны өткизиў ўақытында:

аттестациядан өтетуғын Баслық ҳаққында қысқаша мағлыўматты тыңлайды;

аттестациядан өтетуғын Баслыққа сораўлар береди;

аттестациядан өтетуғын Баслыққа берилген сораўлардың жуўаплары нәтийжелери бойынша ашық даўыс бериўди өткизеди;

б) аттестация нәтийжеси бойынша Баслыққа баҳа береди;

в) аттестациядан өткен Баслық искерлигин жақсылаў бойынша усыныслар береди;

г) Баслықтың аттестацияға келмегенлигиниң үзирли (үзирсиз) себеплилиги ҳаққында қарар қабыл қылады;

д) исши органына аттестация нәтийжелерин усынады;

е) тиккелей аттестацияны өткизиў менен байланыслы бас3а мәселелерди көрип шығады.

Исши орган аттестация басланыўынан кеминде бир ай алдын тийисли министрликлер, басқармалар ҳәм жәмәәт шөлкемлерине аттестация комиссиясы қурамына киритиў ушын ўәкиллер кандидатларын көрсетиў ҳаққында сораўнама жибереди ҳәм аттестация басланыўынан кеминде q0 күннен кешикпеген ҳалда тийисли министрликлер, басқармалар ҳәм жәмәәт шөлкемлерине олардың ўәкиллери аттестация комиссиясы қурамына киритилгени ҳаққында ҳәм олардың қатнасыўын тәмийнлеў мақсетинде жазба формада хабар береди.

Исши орган аттестациядан өтетуғынлар дизимине муўапық аттестацияны өткизиў режесин ислеп шығады, аттестация ушын алдын ала сораўлар дизимин таярлайды ҳәм бул ҳаққында аттестация басланыўынан кеминде бир ай алдын аттестациядан өтетуғын Баслықларға хабар береди.

Аудиторлық шөлкемлери Баслықларының аттестациясы бойынша аттестация комиссиясы аттестацияны өткизиў ўақытында:

1. аттестациядан өтетуғын Баслық ҳаққында қысқаша мағлыўматты тыңлайды;

2. аттестациядан өтетуғын Баслыққа сораўлар береди;

3. аттестациядан өтетуғын Баслыққа берилген сораўлардың жуўаплары нәтийжелери бойынша ашық даўыс бериўди өткизеди;

4. аттестация нәтийжеси бойынша Баслыққа баҳа береди;

5. аттестациядан өткен Баслық искерлигин жақсылаў бойынша усынservlar береди;

6. Баслықтың аттестацияға келмегенлигиниң үзирли (үзирсиз) себеплилиги ҳаққында қарар қабыл қылады;

7. исши органына аттестация нәтийжелерин усыныс етеди;

8. тиккелей аттестацияны өткизиў менен байланыслы басқа мәселелерди көрип шығады.

Аттестациядан өткизилип атырған Баслықты баҳалаўда даўыс бериў ашық болып есапланады ҳәм ол аттестациядан өтип атырған Баслықтың қатнасыўысыз өткизиледи.

Даўыс бериўде усы жыйналыста қатнасқан бәрше аттестация комиссиясы ағзалары қатнасады. Даўыс бериў нәтийжелери әпиўайы көпшилик даўыс пенен анықланады ҳәм аттестация комиссиясы жыйналысы баяннамасында жазып қойылады. Даўыслар тең болғанда аттестация комиссиясы баслығының даўысы шешиўши даўыс болады.

Аттестациядан өтип атырған Баслықтың жуўаплары тийкарында оның иси нәтийжелери ҳәм исбилерменлик пазыйлетлерин талқылап, комиссия төмендеги баҳалардан бирин береди:

а) ийелеп турған лаўазымына ылайық;

б) ийелеп турған лаўазымына ылайық емес.

Егер аттестация комиссиясы қарарына көре Баслық ийелеген лаўазымына ылайық емес деп т1н алынса, исши орган бул ҳаққында аудиторлық шөлкемине қарар қабыл қылынған күннен баслап он ис күни даўамында жазба формада хабарнама береди. Аудиторлық шөлкеми, хабарнаманы алғаннан кейин бир ай даўамында исши орган2а Баслықтың ийелеген лаўазымынан азат етилгени ҳаққындағы буйрықтың нусхасын усынады.

Аттестация нәтийжелеринен наразы болған Баслықлардың апелляция арзаларын көрип шығыў ушын Өзбекстан Республикасы Финанс министрлиги буйрығы менен апелляция комиссиясы шөлкемлестириледи.

Апелляция арзасы апелляция комиссиясы баслығы атына аттестация нәтийжелери дағаза қылынған күннен кейин бир ай ишинде бериледи.

Апелляция комиссиясы апелляция арзасын келип түскен күннен баслап бес ис күни даўамында көрип шығыўы шәрт ҳәм көрип шығыў жуўмақлары бойынша үш ис күнинде арзашыға апелляция комиссиясының қарарын апелляция комиссиясы баслығы тәрепинен имзаланған апелляция комиссиясы жыйналысының баяннамасынан көширмени жибереди.

Апелляция комиссиясының жыйналысында арзашы қатнасыўы мүмкин.

Апелляция арзасын көрип шығыў нәтийжелери бойынша апелляция комиссиясы төмендеги қарарларды қабыл қылыўы мүмкин:

арза бериўшиниң даўа ҳәм дәлиллерин тийкарлы деп тән алыўы ҳәм Баслықтың ийелеп турған лаўазымына ылайықлығы ҳаққында жаңа қарар қабыл қылыўы;

арза бериўшиниң даўа ҳәм дәлиллерин тийкарсыз деп тән алыўы ҳәм аттестация комиссиясы қарарын өз күшинде қалдырыўы[16].

Бүгинги күнде мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткизиў бойынша нормалар қоспа басқармалық актлерде белгиленген. Өзбекстан Республикасы Мийнет ҳәм халықты социал қорғаў министрлиги, Халық билимлендириў министрлиги ҳәм Министрлер Кабинети қасындағы Мәмлекет тест орайының w00t жыл e0 декабрдеги q0y, 43 ҳәм 0q-ety-сан қарары менен тастыйықланған “Баслық ҳәм педагог кадрларды аттестациядан өткизиў ҳәм оларға тәжрийбе тайпалары бериў тәртиби ҳаққында”ғы Устав пикиримизге мысал бола алады.

Усы Устав Өзбекстан Республикасы Президентиниң w00t жыл wt ноябрдеги "Халық тәлими хызметкерлери мийнетине 8a3 төлеў системасын жетилистириў ҳәм оны материаллық хошаметлеўди күшейтириў шара-илажлары ҳаққында" ғы ПҚ-wwu-сан қарары ҳәм Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетиниң w00t жыл wq декабрьдеги "Халық билимлендириў хызметкерлери мийнетине 8a3ы төлеўдиң жетилистирилген системасын тастыйықлаў ҳаққында"ғы wut-сан қарарына муўапық басқармалық бойсыныўынан қатый н1зер, халық тәлими системасындағы мәмлекет тәлим мекемелери Баслық ҳәм педагог кадрларын аттестациядан өткизиў ҳәм оларға тәжрийбе тайпалары бериў тәртибин белгилейди.

Уставқа көре, аттестация өткизиўдиң тийкарғы мақсетлери педагог кадрлардың тәжрийбе талапларына муўапық тәжрийбе тайпаларын белгилеўде олардың кәсиплик маманлық дәрежесин анықлаў ҳәм тәжрийбе тайпаларын бериў (асырыў яки төменлетиў), Баслық кадрлар кәсиплик маманлық

[16] "Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами", 2007 йил, 35-36-сон, 367-модда.

дәрежесиниң лаўазым тәжрийбе тайпаларына муўапықлығын анықлаўдан ибарат болып, аттестация Баслық ҳәм педагог кадрлардың кәсип маманлығының мәқсетли ҳәм даўамлы асырылыўын хошаметлеў, ис ҳақы көлеминиң көбейиўи имканиятларын тәмийнлеў, мектеплер ғәрезсизлигин, директор ҳәм педагогикалық жәмәәтиниң хызметшилер мийнетин баҳалаўдағы ҳуқықларын жәнеде асырыўға бағдарланған.

Баслық ҳәм педагог кадрларды аттестациядан өткизиў тийкарғы принциплери:

халық тәлими мекемелери баслық ҳәм педагог кадрларын аттестациядан өткизиўдиң мәжбүрийлиги ҳәм дәўирийлиги;

әшкаралығы, кеңесип ис көриўи ҳәм қалыслығы есапланады.

Усы уставқа көре, баслық кадрлар аттестациясы үш жылда бир мәрте, педагог кадрлар аттестациясы бес жылда бир мәрте өткизиледи.

Аттестация өткизиў мүддетлери халық тәлими басқарыў органлары тәрепинен аттестация қылыныўшыларға оның басланыўынан кеминде бир ай алдын хабар қылынады.

Педагог кадрдың жазба арзасына көре яки тәлим басқарыў органы басламасына көре педагог кадрды нәўбеттен тысқары аттестациядан өткизиў мүмкин.

Педагог кадрды нәўбеттен тысқары аттестациядан өткизиў алдыңғы аттестацияға қарата кеминде үш жылдан кейин әмелге асырылыўы мүмкин.

Жаңа иске қабыл қылынған хызметкер кеминде бир жылдан кейин аттестациядан өткизиледи.

Узақ ўақыт (бир айдан артық) даўаланып атырған хызметкерлер; ҳәмиледарлық дем алысындағы, үш жасқа толғанға шекем баланы бағыў дем

алысындағы ҳаяллар - иске шыққанларынан соң кеминде бир жылдан кейин аттестациядан өткизиледи.

Усы ҳүжжетте сондай-ақ, басқармалардың ўәкилликлери анық белгиленген.

Халық тәлими министрлиги ҳәмде оның аймақлық бөлимшелери баслық ҳәм педагог кадрларды аттестациядан өткизиў процессин шөлкемлестириўге жуўапкер есапланады.

Мийнет ҳәм халықты социал қорғаў министрлиги кадрлардың мийнет нызамшылығында белгиленген ҳуқықлары тәминлениўин бақлап барылады.

Аттестация процесслерин муўапықластырыў ҳәм баҳалаў, аттестация комиссиялары ис нәтийжелерин анализ қылыў ҳәм баҳалаў Министрлер Кабинетиниң w00r жыл wr июньдағы "Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети қасындағы Мәмлекетлик тест орайы искерлигин жетилистириў ҳаққында" ғы woe-сан қарарына муўапық ДТМ тәрепинен әмелге асырылады.

Баслық ҳәм педагог кадрлар аттестациясын шөлкемлестириў, өткизиў ДТМ тәрепинен ислеп шығылған ҳәм Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети тастыйықлаған реже тийкарында әмелге асырылады.

Усы уставта белгиленген баслық кадрларды аттестациядан өткизиў тәртибине көре, баслық кадрлардың төмендеги тайпалары аттестациядан өткизилиўи шәрт:

басқармалық бойсыныўынан қатый назар, халық тәлими мекемелериниң баслықлары ҳәм олардың орынбасарлары (хожалық ислери бойынша директор орынбасарларынан тысқары), методик кабинетлер баслықлары ҳәм хызметшилери, сондай-ақ мәмлекет тәлим стандартлары мониторинги бөлим баслықлары;

педагог хызметкерлерди Зайта таярлаў ҳәм тәжрийбе асырыў институт (орай, факультет ҳәм курс) лары баслықлары ҳәм олардың орынбасарлары;

кәсипке бағдарлаў ҳәм оқыўшылардың психологик-педагогик диагностика орайлары баслықлары;

халық тәлими мәмлекет басқарыўы органлары баслықлары.

Педагог хызметшилерди қайта таярлаў ҳәм тәжрийбе асырыў институт (орай, факультет ҳәм курс)лары профессор-оқытыўшыларын ҳәмде тәлим орай (бөлим)лери қәнигелерин аттестациядан өткизиў баслық кадрларды аттестациядан өткизиў тәртибинде әмелге асырылады.

Аттестация өткизиў аттестация комиссиялары тәрепинен әмелге асырылады. Аттестация комиссиялары қасында эксперт топарлары дүзилиўи мүмкин. Эксперт топарларының тийкарғы ўазыйпалары мағлыўматлар топлаў ҳәм аттестация қылыныўшы кадрдың кәсиплик ҳәм басшылық искерлигин баҳалаўдан ибарат. Эксперт топарларының қурамы ДТМ ҳәм ХТВ қоспа буйрығы менен тастыйықланады.

Аттестация комиссиясы о адамнан ибарат болып, ағзаларынан кеминде алтаўы қатнасса, комиссия мәжлисиниң өткизилиўи ўәкилликли есапланады.

Аттестация комиссиясы қурамы:

халық тәлими системасы басқарыў басқармалары баслықларын аттестациядан өткизиў аттестация комиссиясы қурамы ХТВ ҳәм ДТМ қоспа буйрығы менен тастыйықланады. Комиссия баслығы - ХТВ ўәкили, орынбасары - ДТМ ўәкили тайынланады;

тәлим мекемелери, кәсипке бағдарлаў ҳәм оқыўшылардың психологик-педагогик диагнастика орайлары баслықлары; методик кабинетлер баслықлары,

педагог хызметшилерди қайта таярлаў ҳәм тәжрийбе асырыў институт (орай, фақультет ҳәм курс) лары баслықлары ҳәм профессор-оқытыўшыларын аттестациядан өткизиў бойынша аттестация комиссиясы қурамы ДТМ ҳәм ХТВ қоспа буйрығы менен тастыйықланады. Комиссия баслығы - ДТМ ўәкили, орынбасары - ХТВ ўәкили тайынланады.

Аттестация комиссиялары қурамына мәмлекет мийнет ҳуқық инспекторы ҳәм қарамағында тәлим мекемеси бар болған министрлик яки басқарма ўәкиллери киреди.

Аттестация комиссиялары қурамына тәлим ҳәм илимий мекемелер кадрлары, методик хызметлер, кәсиплик шөлкемлери басқармалары ўәкиллери, ҳәкимиятлар, басқа шөлкемлер ўәкиллери, сондай-ақ тараў қәнигелери кириўи мүмкин.

Баслық кадрларды аттестациядан өткизиў төмендеги тәртипте шөлкемлестириледи:

- Баслық кадрлар тәлим тараўындағы норматив-ҳуқықый ҳүжжетлерди билиўи, басшылық қәбилети бойынша тәжрийбе сынаўларынан өтеди;
- кейинги үш жыл даўамында тәлим мекемесиниң раўажланыў динамикасы ҳәм баслықтың кейинги кәсиплик ҳәм басшылық оқыў-методикалық, илимий, маънавият-маърипат ҳәм тәрбиялық ислер бойынша искерлиги үйрениледи;
- кәсиплик ҳәм лаўазым мәжбүриятлары шеңберине кириўши мәселелер бойынша сәўбет өткизиледи.

Сәўбет процессинде берилген сораў ҳәм жуўаплар арнаўлы (бетленген, байланған, мөрленген) журнал2а жазылады.

Аттестация комиссиясы усынған ҳүжжетлерди ҳәр тәреплеме көрип шығып, сәўбет, тәжрийбе сынаўлары ҳәм кәсиплик искерликти баҳалаў нәтийжелерин есапқа алып, төмендеги жуўмаЗтан бирин қабыл қылады:

"Ийелеп турған лаўазымына сәйкес келеди";

"Ийелеп турған лаўазымына сәйкес келмейди".

Жуўмақ аттестация комиссиясы тәрепинен кеңескен ҳалда, әшкара даўыс бериў жолы менен қабыл қылынады ҳәм комиссия қурамының көпшилиги пикири менен қабыл қылынады. Даўыслар тең болып қалған ҳалларда жуўмақ аттестация қылыныўшының пайдасына шығарылады.

Педагог кадрлардың төмендеги тайпалары аттестациядан өткизилиўи керек:

- бәрше түрдеги улыўматәлим мектеплери, балалар үйлери оқытыўшылары, тәрбияшылары, логопедлери, дефектологлары, дөгереклер баслықлары, концертмейстерлер;
- мектепке шекем тәлим мекемелери услубиятшылары, тәрбияшилери, мусиқа Баслықлары, оқытыўшылары;
- тәлим мекемелериниң физикалық тәрбия бойынша жорықшылары, спорт мектеплери тренерлери;
- методик кабинет (орай)лары услубиятшылары, Мәмлекет тәлим стандартлары мониторинги бөлим (филиал) инспектор-жорықшылары, кәсипке бағдарлаў ҳәм оқыўшылардың психологик-педагогик диағностика орайлары хызметкерлери;
- мектептен тысқары мекемелер педагог кадрлары, дөгереклер баслықлары ҳәм услубиятшылары;
- тәлим-тәрбия мекемелери психологлары.

Халық тәлими аймақлық басЗармалары қасында ДТМ ҳәм ХТВ қоспа буйрығы менен муўапықластырыўшы аттестация комиссиялары дүзиледи.

Муўапықластырыўшы аттестация комиссиялары қурамына аймақлық басЗарма баслығы (комиссия баслығы), ҳәкимият, ДТМ, тәлим бойынша кәсиплик бирлеспеси ўәкиллери, сондай-ақ тәжрийбели педагоглардан үшеўи киреди.

Муўапықластырыўшы аттестация комиссиялары ўазыйпаларына төмендегилер киреди:

район (қала) аттестация комиссиялары қурамын тастыйықлаў;

жоқары, биринши тайпалы ҳәм сол тайпаларға даўагер педагог кадрлар тәжрийбе сынаўларын шөлкемлестириў ҳәм режелерин дүзиў;

район (қала) аттестация комиссиялары искерлигин бақлаў;

жоқары тайпалы ҳәм сол тайпаға даўагер педагог кадрлар, сондай-ақ методик кабинет (орай)лар услубиятшылары, Мәмлекетлик тәлим стандартлары мониторинги бөлим (филиал) инспектор-жорықшылары аттестациясын өткизиў;

жоқары тайпалы педагог кадрларды аттестациядан өткизиў жуўмақлары бойынша есабатлар таярлаў;

район (қала) аттестация комиссиялары есабатларын қабыл қылыў ҳәм анализ етиў;

аттестация нәтийжелерине көре улыўмаластырылған есабатлар дүзиў, оларды ДТМ ҳәм ХТВ ға усыныў.

Район (қала) халық тәлими бөлими қасында аймақлық басЗарма баслығы буйрығы менен район (қала) аттестация комиссиялары дүзиледи.

Район (қала) аттестация комиссиялары қурамына халық тәлими бөлими Баслығы (комиссия баслығы), ҳәкимият, методик кабинет баслығы, тәлим

бойынша кәсиплик бирлеспеси ўәкиллери, сондай-ақ тәжрийбели педагоглардан үшеўи киреди.

Район (қала) аттестация комиссиялары ўазыйпаларына төмендегилер киреди:

тәлим мекемелериндеги аттестация комиссиялары искерлигин бақлаў;

биринши тайпалы ҳәм сол тайпа2а даўагер педагог кадрларды аттестациядан өткизиў;

тәлим мекемелериндеги аттестация комиссияларының есабатларын қабыл қылыў ҳәм анализ етиў;

биринши тайпалы педегог кадрларды аттестациядан өткизиў жуўмақлары бойынша есабатлар таярлаў;

тәлим мекемелеринде өткизилген аттестация жуўмақларына көре есабатлар дүзиў ҳәм улыўмаластырыў, оларды аймақлық Муўапықластырыўшы аттестация комиссияларына усыныў.

Педагог кадрлар искерлигин үйрениў нәтийжелери бойынша эксперт топары төмендегише усыныслар береди:

тәжрийбе тайпасын асырыў;

бар тәжрийбе тайпасын сақлап қалыў;

тәжрийбе тайпасын төменлетиў.

Аттестация жуўмағынан наразы болған педагог ҳәм баслық кадрлар аттестациядан кейин он күн ишинде апелляция комиссиясына муражаат қылыўлары мүмкин[17].

[17] "Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами", 2006 йил, 3-сон, 19-модда.

Усы бапта белгили бир тайпадағы мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткизиўдиң процессуал тийкарлары анализ қылынды. Бир изертлеў иси шеңберинде мәмлекетимиздеги бәрше мәмлекет хызметкерлерин аттестациядан өткизиў менен байланыслы басқармалық нормаларды анализ қылыў, әлбетте әдеўир қыйын ис. Сол себептен, биз мәмлекет социал-экономикалық раўажланыўында әҳмийетли есапланған тийисли тараўлардан айрымларын (ҳуқық қорғаў, ден саўлықты сақлаў, экономика, тәлим) таңлап олардағы хызметшилерди аттестациядан өткизиў бойынша нызамасты актларын салыстырмалы үйренип шықтық.

III БАП.Өзбекстан Республикасында мәмлекет хызметшилерин аттестациядан өткизиўдиң ҳуқықый тийкарларын жетилистириў мәселелери

3.1.Өзбекстан Республикасында мәмлекет хызметшилерин аттестациядан өткизиўдиң ҳуқықый машқалалары

Мәмлекетимизде ғәрезсизликтиң дәслепки жылларында - ақ, мәмлекет хызметшилерин аттестациядан өткизиў бойынша ҳуқықый тийкарлардың жаратылыўы мәмлекет басқарыўында бар кемшилик ҳәм машқалаларды анықлаўға имкан берди.

Мәмлекет хызметин жетилистириў ҳәм тәртипке салыўды хызметшилерди үзликсиз аттестациядан өткизиўсиз көз алдымызға келтире алмаймыз. Аттестация қағыйдаларын ислеп шығыў ҳәм өткизиў тәртиби ҳәмде хызмет бойынша ҳәрекетлениў тиккелей байланыслы болған процесслер.

Мәмлекет хызметин өтеўде мәмлекет хызметшилериниң аттестациясынан өткизиў ҳуқықый институти үлкен әҳмийетке ийе. Усы ҳуқықый институт Өзбекстан Республикасының түрли нызам ҳүжжетлери менен тәртипке салынады.

Кадрларды таңлаў, тәрбиялаў ҳәм жай-жайына қойыў мәселесинде де ашшы, сын гәплерди айтыўға туўры келеди. Орта буўын Баслықларын аттестациядан өткизиў жуўмақлары олардың тийкарғы көпшилиги ескише ислеп атырғанын, жаңа заман әҳмийетиниң жетерли дәрежеде түсинип ала алмағанын көрсетпекте. Ўазыйпаларды шешиўде, әҳмийетли машқалаларды сапластырыўда илимий жандасыў, өзине тийисли ис услубын қыдырыў қәсийетлери жетиспейди[18].

---

[18]Каримов И.А.Янгича фикрлаш ва ишлаш-давр талаби.Т.5.Т.-Т.:Ўзбекистон.1997.-Б.160

Мәмлекетимиз Баслығы И.А.Каримов 2005 жыл 7 февраль күни Оқсарой қарарговҳында Министрлер Кабинетиниң ағзалары менен ушрасыўында, “Егерде Батыс мәмлекетлериниң бизден үстинлиги неде, деп сораса, мен, нызам үстинлиги ҳәм жазаның турақлылығында, деп айтқан болар едим[19]” деп, мәмлекет органлары ҳәм лаўазымлы шахслардың искерлигинде нызамлылық тийкарғы норма болыўы лазымлығын уЗтырып өтти.

*ақыйқатында да, мәмлекет басқарыўы тараўында нызамлылықтың толық тәминлениўи мәмлекет басқарыў органларына әпиўайы пухаралар исениминиң артыўына, мәмлекет басқарыў органлары ўәкиллигине кириўши мәселелердиң анық, өз 7актында ҳәм қалыс шешилиўине, мәмлекет басқарыў органлары искерлигиниң нәтийжелилиги асыўына алып келеди.

Бүгинги күнде мәмлекетимизде мәмлекет хызмети, сондай-ақ, мәмлекет хызметшилерин аттестациядан өткизиў бойынша нызамлылықты тәмийнлеў менен байланыслы мәселелерден бири сонда, айрым ҳалларда Өзбекстан Республикасы Президентиниң парманлары, Министрлер Кабинети қарарлары орынланыўына тийисли нызам асты ҳүжжетлерин тийисли басқармалардың өзи ислеп шығып, усы ҳүжжетлерде нызамлылық ҳәм инсан ҳуқықларының үстинлиги орнына басқармалық мәплерди биринши орынға қойыўға ҳәрекет қылады[20].

Биз изертлеўдиң екинши бабында анализ қылған басқармалық актлардың бәршесинде аттестация нәтийжелери бойынша судқа муражаат қылыў көзде тутылмаған. Бул болса, мәмлекетимиздиң ҳәр бир пухарасы ушын капалатланған суд қорғаўында болыў ҳуқықын әмелге асырыўдағы жасалма тосық.

[19] Каримов И.А. Ўзбек халқи ҳеч қачон, ҳеч кимга қарам бўлмайди.//Янги ҳаётни эскича қараш ва ёндашувлар билан қуриб бўлмайди.Т.13.:Т.:Ўзбекистон. -2005.-Б.238.
[20] Коррупция-хавфли иллат //Қонун ҳимоясида.- 2003.-№3. -Б.4.

Бул, суд – ҳуқық тараўындағы реформалардың бас бағдары судлар искерлигин инсан ҳуқықларын қорғаўға кескин қаратылыўын тәмийнлеў болып есапланады. Сол мақсетте судлардың ғәрезсизлигин жәнеде кеңейттириўден ибарат.

Суд системасындағы реформалар қысқа бир дәўир ишинде тез ғана әмелге асырылатуғын илаж болмай, бәлки суд системасын жетилистириўге қаратылған ҳәм дәўир талапларынан келип шыққан динамик процесс.

Суд-ҳуқық тараўындағы реформалардың әҳмийетли бир бағдары - бул шахстың өз ҳуқықларын қорғаўды талап етип, судқа муражаат қылыўы ҳуқықын кепиллеўди күшейтириўге қаратылған. Өзбекстан Республикасы Конституциясының 44-статьясында «ҳәр бир шахсқа өз ҳуқық ҳәм еркинликлерин суд арқалы қорғаў, мәмлекет органлары, лаўазымлы шахслар, жәмәәт бирлеспелериниң нызамға қайшы хатти-ҳәрекетлери үстинен судқа шағым қылыў ҳуқықы кепилленеди», деп беккемлеп қойылған.

Айтыўымыз керек, Конституциямыздың бул статьясы инсан ҳуқықлары бойынша халық аралық ҳүжжетлер руҳына муўапық. Мәселен, Инсан ҳуқықлары Улыўмажәҳән Деклерациясының 8-статьясында «ҳәр бир инсан оған Конституция яки нызам арқалы берилген тийкарғы ҳуқықлары бузылған ҳалларда жоқары миллий судлар тәрепинен бул ҳуқықлардың нәтийжели тиклени7и ҳуқықына ийе»[21] деп, беккемленген.

Шахстың әдил судқа биймәлел өз ҳуқықын қорғаўы бойынша муражаат қылыўы ҳәм әдил судлаўға ерисиўи жәҳән мәмлекетлери ҳәм халық аралық шөлкемлердиң дыққат орайында турған актуал, сол менен бирге жүдә жуўапкерли машқала.

---

[21] Ўзбекистон Республикаси. Инсон ҳуқуқлари бўйича халқаро шартномалар. Т.: Адолат.2004. 32-б.

Егерде, пухара2а Конституция ҳәм нызамшылықта беккемленген суд қорғаўы функциясынан реал пайдаланыў мүшкил болса, бул ҳуқық әмелде кепилленмеген болса, онда сол мәмлекетте ҳақыйқый суд ҳәкимияты еле қәлиплеспеген екен, деген жуўмаққа келиў мүмкин болады. Россиялық ҳуқықтаныўшы Ю.И. Стецовский айтқанындай, «Пухаралардың судқа қорғаў қәлеп муражаат қылыўы егер суд бузылған ҳуқықты ҳақыйқаттан да тиклеўге 31дир болғанында ғана ол бир мәни ҳәм мазмунға ийе болады»[22].

Пухаралардың бул ҳуқықлары Өзбекстан Республикасының 1995 жыл 30 августта жаңа редакцияда қабыл қылынған «Пухаралардың ҳуқықлары ҳәм еркинликлерин бузатуғын хатти-ҳәрекетлер үстинен судқа шағым қылыў ҳаққында»ғы нызамында[23] өзиниң толық көринисин тапқан.

*әр қандай ҳуқықы бузылған шахстың шахсан өзи, яки адвокаты яки нызамлы ўәкили арқалы, бузылған ҳуқықтың мазмунына муўапық рәўиште, оны қорғаў тийислише конституциялық, пухаралық, хожалық, ҳәкимшилик, жынаят суд ислерин жүритиўге тийис процессуал нормалар тийкарында әмелге асырады.

Инсан ҳуқықларының ҳәр қандай бузилыўы ҳалаты тийкарсыз ҳәдийсе, бирақ шахстың тиккелей конституциялық ҳуқық ҳәм еркинликлериниң шеклениўи, шахсқа қарата мәжбүрлеў шараларының нызамсыз қолланыўы көринисиндеги инсан ҳуқықларының бузылыўы жүдә аўыр есапланады, сол себепли мәмлекет органлары тәрепинен шахсқа тийисли ҳуқық ҳәм еркинликлерин шеклеў менен байланыслы мәжбүрлеў шаралардың қолланыўы айрықша бир тәртип, яғный тек суд қарары менен ғана әмелге асырылыўы толық әҳмийетли.

[22] Ахмедшаева М.А. Ҳозирги замон давлати ва ҳуқуқи назарияси муаммолари. Ўқув қўлланма. Масъул муҳаррир: ю.ф.д. проф. З.М.Исломов. -Т.: ТДЮИ нашриёти, 2006.-Б.79.
[23] Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. 1995. 9- сон.183- м.

Өзбекстан Республикасы Конституциясының 19-статьясында «Пухаралардың Конституция ҳәм нызамларда беккемлеп қойылған ҳуқық ҳәм еркинликлери бузылмас, олардан суд қарарысыз маҳрум етиўге яки оларды шеклеп қойыўға ҳеш ким ҳақлы емес» деп беккемлеп қойылған.

Мәмлекет басқарыўында бундай унамсыз ҳалатларды сапластырыўда суд ҳәкимиятының ҳақыйқый ғәрезсизлиги ҳәм ҳәр бир инсанға әдил судлаў арқалы қорғалыў ҳуқықын усыныўға қаратылған мәмлекетимиздеги суд-ҳуқық реформаларының әҳмийети үлкен. Себеби бүгинги күнде демократиялық жәмийетте мәмлекет басқарыўында суд органларының орны асып бармакта. Себеби ҳәкимияттың усы тармағындағы органлар конституциялық судлаўды әмелге асырыў нәтийжесинде нызам шығарыўшы ҳәм атқарыўшы ҳәкимият органларының нызамлы искерлик бағдарынан шетке шықпаслығын тәминлейди, жайларда пайда болған ҳәкимшилик даўларды тезлик пенен шешеди. Сол себептен айрым алымлардың пикиринше, суд ҳәкимиятының ўәкилликлерин асырыў мәмлекет басқарыўында үлкен келешекке ийе[24].

Соның ушын келесиде қабыл қылынатуғын ҳәмде ҳәзирде бар болған ҳүжжетлер аттестация қылыныўшылардың суд қорғаўында болыў ҳуқықы белгилеп қойылыўы лазым.

Мәмлекетимизде аттестация институтын жетилистириў менен байланыслы болған бир қанша өз шешимин күтип турған мәселелер бар.

Бүгинги күнде Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети тәрепинен Суд басқарыўшыларын аттестациядан өткизиў ҳаққындағы[25], Баслық ҳәм педагог кадрларды аттестациядан өткизиў ҳәм оларға тәжрийбе тайпалары бериў тәртиби

---

[24] Колоколов Н.Судебная власть и государственное управления // Законность.-1999.-№7. -С.2
[25] "Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами", 2004 йил, 12-сон, 142-модда.

ҳаққындағы[26] Уставлар тастыйықланған, қалған тараўларда мәмлекет хызметшилерин аттестациядан өткизиў тәртиби басқармалық норматив-ҳуқықый ҳүжжетлер менен белгиленеди. Өзбекстанда мәмлекет хызметшилери искерлигин баҳалаўдың улыўма нормалары ислеп шығылса, тәжрийбели кадрларды тәрбиялаў системасының нәтийжелилигин асыўына алып келеди.

Екиншиден, мәмлекет органларында аттестация нәтийжелери бойынша үзликсиз мониторинг искерлигин жолға қойыў лазым. Себеби, айрым ҳалларда аттестация ҳаққындағы нызамшылық нормалары бузылыўына жол қойылмақда[27].

Әлбетте, мәмлекетимиз 21резсизликке ерискеннен соң мәмлекет басқарыў органлары искерлиги нәтийжелилигин асырыў, бул органлар искерлигинде инсан ҳуқық ҳәм еркинликлериниң үстинлигин тәмийнлеў барасында жүдә көп ислер әмелге асырылды. Улыўма алғанда, усы машқалаларды ҳал қылыўда “атқарыўшы ҳәкимияттың жуўапкершилиги ҳәм искерлик нәтийжелилигин асырыўға айрықша итибар бериў лазым[28].

3.2. Өзбекстан Республикасында мәмлекет хызметшилерин аттестациядан өткизиўде сырт ел мәмлекетлер тәжрийбесинен пайдаланыў мәселелери

Мәмлекет хызметиң шөлкемлестириў бойынша сырт ел мәмлекетлер тәжрийбеси соны көрсетпекте, мәмлекет хызметиндеги пухаралар улыўма халықтың Германияда – 7,3%ин, Францияда – 7,6%ин, Италияда – 6,2%ини ҳәм Испанияда – 5,6%ин қурайды. Әпиўайы мәмлекет хызметшилери (мәмлекет мекемелериндеги врачлар, оқытыўшылар ҳәм басқалар) менен түрли мәмлекетлерде түрлише (базыларында – ғалабалық, базыларында – пухаралық

---

[26] "Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами", 2006 йил, 3-сон, 19-модда.
[27]Каримов И.А.Биз келажагимизни ўз қўлимиз билан қурамиз.Т.7.-Т..Ўзбекистон. -1999.-Б.122
[28] Каримов И.А. Ўзбек халқи ҳеч қачон, ҳеч кимга қарам бўлмайди.//Янги ҳаётни эскича қараш ва ёндашувлар билан қуриб бўлмайди.Т.13. –Т.: Ўзбекистон. 2005. 244-б.

ҳәм айрымларында – федерел) аталыўшы тәжрийбели мәмлекет хызметшилери парықланады. Буннан тысқары муниципиал хызмети де бар, жергиликли өзин өзи басқарыў органлары чиновник-басқарыўшыларына ийе.

Улыўма алғанда, түрли мәмлекетлер мәмлекет хызметинде мәмлекет халқының 5% тен – 20% ке шекем мийнет қылыўы басқарыў системасын тәжрийбели кадрлар менен тәмийнлеўди актуал мәселеге айландырады. Мысал ушын, АҚШ федерел хызметшилери мәмлекет халқының 19% ти, Уллы Британия 6% ти, Францияда болса 15% ти қурайды[29]. Сырт ел мәмлекетлерде басқарыў системасын кадрлар менен тәмийнлеў механизми жоқары дәрежеде қәлиплескен болып, жоқары ҳәм орта арнаўлы тәлим мекемелериндеги, тиккелей басқарыў процессинде, тәжрийбе асырыў арқалы ҳәм үзликсиз таярлық формаларынан ибарат[30].

Тәжрийбели мәмлекет хызметине тийисли мәмлекет хызметшилери белгили бир ўәкиллик шеңбери ҳәм материаллық ҳалатын белгилеўши тәжрийбе дәрежеси, статус ҳәм атақларға ийе. Бундай класслық саны бир қыйлы емес (мәселен, Уллы Британияда олар 4, Японияда 15) әдетте, администраторлар, профессионаллар, атқарыўшылар ҳәм басқалар класы ажралып турады. Чиновниклер дискрецион ўәкилликлерге ийе, яғный нызам шеңберинде өз пикирлерине көре қарарлар қабыл қылыў ҳуқықы. Мәмлекет хызметиниң, мәселен, жоқары мәмлекет хызметшилериниң замещениясы тайынлаў, сол лаўазымды ийелеп турған лаўазымлы шахсты аттестация қылыў (әдетте, бес жылда бир) яки таңлаў жолы (бос орынлар ушын) әмелге асырылады. Егер таңлаў өткизилсе, онда түрли комиссиялар да дүзиледи (мәселен, таңлаўға

[29] Государственная служба. Общие проблемы. Зарубежный опыт. Вып. 1. – М., 1994. С. 8.
[30] Государственная служба: теория и организация. Курс лекций. Ростов на Дону: “Феникс”, 1998. С. 449.

қойыўшы ҳәм тайынлаўшы комиссиялар). Жоқары ҳәм орта лаўазым ушын таңлаў аўызеки имтиханды еслетеди, яғный белгили бир шахслар (кандидатлар) менен (базыда бақлаў сораўлары берилиўи мүмкин) сәўбет өткизиледи яки жазба ҳүжжетлери тексерилиўи мүмкин (мысалы, Германия). Төменги пағанадағы мәмлекет хызметшилери лаўазымы ушын сәўбет ҳәм әмелий билимлерди тексериў қолланылыўы мүмкин.

Чиновниклер дискрецион ўәкилликлерге (нызам шеңберинде қарарлар қабыл қылыў), алмастырылмаслы3 имтиязына (яғный Министрлер ҳәм ҳүкимет алмасқан тәғдирде де, ҳәтте сайлаўларда оппозициядағы партия жеңисинде де өз хызмет ўазыйпасында қалады) ийе. Лекин базы жоқары лаўазымлар "хызмет көрсеткенлик дәрежеси системасы" бойынша емес, бәлки "олжа системасы" бойынша ийеленеди. Әсиресе, бул лаўазым президент яки министрдиң жеке хызметшилиги яки сиясий характерге ийе болса, жеңип шыққан сиясий партияның искерлери тайынланады. Жаңа президент яки ҳәкимият басына келген партия тәрепинен қәлиплестирилген ҳүкимет министрлердиң жеке хызметшилери, министрликлер бас секретарияты, губернатор ҳәм басқа сиясий характердеги лаўазым ийелерин алмастырыўға ҳәрекет қылады, лекин базыда министрлер орынбасарлары өз лаўазымында қалып, тармақтағы ўәкилликлерин даўам еттиреди. Чиновниклер өз ўәкилликлери дәўиринде басқа ҳақы төленетуғын лаўазымды ийелеўлери мүмкин емес (дөретиўшилик, илимий, педагогикалық искерлиги буған кирмейди), саўға қылынған буйымларды мәмлекетке тапсырыўға мәжбүрдир (мәселен, АҚШта ҳәр қандай мәмлекет хызметшиси шет мәмлекетлер саўға қылған қыйматы 100$дан артық болған буйымларды мәмлекетке тапсырыўлары шәрт), сондай-ақ олар сиясий партия ағзасы болыўлары, сиясий акцияларда ҳәм ис таслаўларда қатнасы7лары мүмкин

емес – бул мәмлекет аппаратын департизацияла7 ҳәм деполитизацияла7 делинеди. Олар мәмлекет менен мүнәсебетте поялностты сақлап қалыўлары шәрт. АҚШта поялность тексериўлери өткизилген, Германияда болса радикал элементлер мәмлекет хызметине, сондай-ақ тәлим-тәрбия ислерине киритилмейди. Сол менен бирге раўажланған киши аймақлы мәмлекетлерде (Дания, Швеция, Норвегия, Финляндия ҳәм басқалар) әпиўайы, сондай-ақ жоқары статустағы чиновниклер мәмлекет ҳәм жәмәәтшилик бақлаўында турады ҳәмде олардың имтиязлары айтарлы дәрежеде кең де емес.

Япония мәмлекет хызметшилерин таңлаў ҳәм аттестациядан өткизиўде ҳәзирги дәўирде де әмелде болған “Мәмлекет хызметшилери ҳаққында”ғы нызамға әмел қылады. Усы нызам 1947 жылда қабыл қылынған.

Усы нызамның биринши статьясында-ақ, хызметшилер өз хызмет ўазыйпаларын демократик тийкарда ҳәм нәтийжели атқарыўлары шәртлиги у3тырылған. XX әсирдиң 80-жылларында мәмлекет хызметшилердиң сиясий ҳәрекетлер, мәмлекет бюрократиясы ҳәм исбилерменлик ҳәрекетлери тәсирине берилмеслиги ушын усы нызамға тийисли өзгертириўлер киритилди.

Японияда мәмлекет хызметшилерине қойылатуғын тийкарғы талаплар арасында, билим, кәсиплик тәжрийбе, ҳәм улыўма м1дeният биринши орында турады. Бүгинги күнде Япониядағы абройлы оқыў орынларының питириўшилери мәмлекеттиң ҳуқықый мекемелерине иске кириўге умтылады. Жеке әмелият пенен шуғылланыўшы жеке мекемелерде ис ҳақы мәмлекет органларына қарағанда жоқарырақ[31].

Японияда мәмлекет хызметшилеринен, әсиресе, судьяларға қатты талаплар қойылған.

---

[31] Вафоқулова Н.Японияда давлат хизматчиси//Қонун ҳимоясида. -2001.-№2.-Б.41.

Японияда судьялық лаўазымына таңлаў ҳәм судьялар корпусын қәлиплестириўдиң өзине тән қәсийети имтиханлардың өте қатаңлығы ҳәм талаптың күшлилиги. Тек судьялық емес бәлки, басқа мәмлекет органларына иске кириўде де имтиханлардан өтиў жүдә қыйын. Улыўма алғанда ҳәр жылы мәмлекет органларына иске кири7 ушын имтихан тапсырған адамлардан 10,5 проценти ғана имтиханлардан әўметли өтип мәмлекет органларына иске жайласады.

Японияда судьялық лаўазымын ийелеў ушын, сондай-ақ, прокурор яки адвокат болыў ушын қатаң таңлаў қағыйдалары белгиленген. Көрсетилген үш бағдардың биринде өзин әмелий искерликке бағышлаўды қәлеген япон университетлери юридикалық фақультетлериниң питириўшилери Әдиллик министрлиги арнаўлы комиссиясы тәрепинен ҳәр жылы өткизилетуғын имтиханлардан өтиўлери лазым. Бул комиссия қоятуғын талаплар соншалық жоқары, имтихан тапсырыўшыларды4 2-3% ғана бул талапларға жуўап бере алады.

Иске қабыл қылынғаннан соң лаўазымларынан жоқарылатыўда да белгили бир тәртип орнатылған. Жоқары Суд Судьяларынан басқа судьялардың өз лаўазымына ылайықлығы ҳәм лаўазымын жоқарылатыў мәселесин мәмлекет көлеминде мәмлекет хызметшилери иси бойынша палата, жайларда сол түрдеги комиссиялар шешеди. Бәнт болма2ан яки жақын ўақытта босаўы күтилип атырған лаўазымға даўагерлер жазба яки аўызеки формадағы таңлаў имтиханларынан өтеди. Усы имтиханнан өткеннен кейин де қәниге ис жайына барғаннан кейин алты ай мүддетте сынаўда болады.

Японияда суд ҳәм ҳуқық қорғаў орган хызметшилерине тәлим бериўде "мәмлекет хызметшилерини4 этикасы" атлы арнаўлы курс өтиледи. Усы

курсты өтиўден мәқсет тек ҳәкимшилик органлар хызметшилериниң этикасы дәрежесин жоқарылатыўдан ибарат болып қалмай, соның менен бирге жәмийет ағзаларында оларға қарата исенимди беккемлеўден ибарат. Японияда профессионал юристлер корпорациясы өз кәсиплеслери санын атайлап шеклейди: 120млн. халқы болған мәмлекетте 2000 судья, 2100 прокурор, 12000 ға жақын адвокат болып, бул басқа раўажланған мәмлекетлердегиден әдеўир кем. Японияда жаңа кадрлардың тийкарғы дереги болған Әдиллик исшилерин таярлаў курсларынан жылына көби менен 500 адам өтеди[32].

[32] Решетников Ф.М. Правовые системы стран мира (справочник)-М.: Юр. лит. 1993,С 249-251

ЖУ?МАҚЛА?

*әзирги күнде Өзбекстан халқы ҳуқықый демократиялық мәмлекет қурыў ҳәм пухаралық жәмийетин қәлиплестириў мақсетинде келешекке қарай умтылма3та. Халқымыздың бул ийгиликли умтылыўы Өзбекстанның тийкарғы нызамы - Конституциямызда өзиниң көринисин тапқан.

Мәмлекетимиз баслығы И.А.Каримов айтқанларындай, халқымыз тарийхымыздың түп бурылыс ну3тасында, жүдә қәтерли ҳәм қурамалы күнлерде ҳақыйқаттанда бирден бир туўры жолды - ашық демократиялық ҳәм ҳуқықый мәмлекет қурыў жолын танлады[33].

*уқықый мәмлекет қурыў қурамалы, кең көлемли ҳәм көп қырралы процесс екенлигин раўажланған мәмлекетлер ҳәм жаңа қарар тапқан мәмлекетлердиң ең жаңа тарийхы көрсетип турыпты. Бул процесс Өзбекстан ҳақы ушын да аңсат кешпеслиги, қатар қыйыншылықлар ҳәм тосы3ларды же4ип өтиўге туўры келиўи, гүмансыз.

Бүгинги күнде мәмлекетимизде мәмлекет басқарыўындағы ең әҳмийетли мәселелерден бири, басшы хызметкерлерди, ең жоқары ла7азымлы шахстан баслап әпиўайы пухара2а шекем, жасы ҳәм ўазыйпасынан қатъй н1зер – ҳәммени бүгинги заман талапларына, базар экономикасы нызам - қағыйдаларына үйретиў, тәжрийбесин асырыў. Бул ўазыйпаны орынлаў ушын ҳәр қанша ўақытты ҳәм ҳәр қандай 21режетти аямаслық зәрүр. Керек болса, республикамыз бойынша сол мақсетке қаратылған арнаўлы дәстүр дүзиў, өзиниң күшине, дәрежесине, билимине критик көз бенен қара7 ҳәм туўры баҳа бериў өзиниң унамлы нәтийжесин бериўи сөзсиз.[34].

---

[33] Каримов И А. Ўзбекистонда демократик узгаришларни янада чукурлаштириш ва фукаролик жамияти асосларини шакллантиришнинг асосий йуналишлари.Т.: Ўзбекистон.2002. –Б.6

[34]Каримов И.А. Биздан озод ва обод Ватан қолсин. Т.2. -Т.: Ўзбекистон, 1996. –Б.63

Президентимиз И.А.Каримов тәрепинен орта2а тасланған усы машқаланы ҳал қылыўда ҳәмде мәмлекет басқарыўы нәтийжелилигин асырыўда мәмлекет хызметшилерин аттестациядан өткизиўдиң ҳуқықый тийкарларын жетилистириў әҳмийетли орын тутады.

Мәмлекет хызметшилерин аттестациядан өткизиўдиң ҳуқықый тийкарларын жетилистириў, мәмлекет хызмети ҳәм мәмлекет хызметшиси ҳуқықый статусыны4 анық емеслиги ҳәмде мәмлекет хызметиниң нәтийжелилигин асырыў, мәмлекет хызметинде коррупцияның алдын алыў мақсетинде ең дәслеп мәмлекетимизде “Мәмлекет хызмети ҳаққында”ғы арнаўлы нызамды қабыл қылыў лазым.

Себеби, мәмлекетимизде мәмлекет хызмети ҳәм мәмлекет хызметшилери ҳаққында нызам қабыл қылы7 ўақты жетти, деп айтыў мүмкин.

Усы нызамда мәмлекет хызметин шөлкемлестириў принципи: күшли атқарыўшы ҳәкимияты, хызметшилердиң сиясий тәрептен бийтәреплиги принципи, хызмет ўазыйпаларына садықлық ҳәмде бас3а принциплер өз көринисин табыўы керек. Бәрше хызметшилер ушын олар қай жерде хызмет қылыўынан қатъй н1зер, ҳуқық ҳәм мәжбүриятлардың улыўма дизими, таярлық ҳәм тәжрийбе асырыўдың улыўма системасы, уқыплылық бақлаўы, мәмлекет хызметиниң улыўма нормалары, коррупцияның алдын алыў ҳәм оған қарсы гүрестиң улыўма системасы әмел қылыўы керек.

Нызам жәмийеттин мәмлекет ҳәм ҳәкимшилик органлары: милиция, прокуратура ҳәмде нызамлар орынланыўын тәмийнлеўге сапарбар етилген басқа дүзилмелери искерлиги үстинен нәтийжели бақлаў орнатыўы керек[35].

[35]Каримов И.А.Бунёдкорлик йўлидан. Т. 4.-Т.:Ўзбекистон.-1996.-Б.82

Нызамды қабыл қылыўда буннан тысқары, әлбетте бул ҳалатларға итибар бериў лазым;

екиншиден, мәмлекет хызметшиси мәмлекет хызметин тәртипке салыўшы нызамшылық ҳүжжетлери талапларына сәйкес келиўи керек;

үшиншиден, мәмлекет хызметшиси нызамшылық пенен орнатылған тәртипте мәмлекет хызметиниң пул менен тәмийнленетуғын мәмлекет лаўазымын ийелейди. Мәмлекет хызметин тәртипке салыўшы нызамшылық мәмлекет хызметшиси искерлигиниң мазмунын, оның ҳуқықый ҳалатын, искерликтиң мәқсети, ўазыйпасы ҳәм тийкарғы бағдарларын, ҳуқықларды, мәжбүриятларды, жуўапкершиликти, шеклеўлерди, кепилликлерди белгилеп береди. Мәмлекет лаўазымларын тек ғана мәмлекет хызметшилери ийелеўлери мүмкин;

т5ртиншиден, мәмлекет хызметшисине нызамшылықта белгиленген тәртипте тәжрийбе разрядлар бериледи;

бесиншиден, мәмлекет хызметшиси мәмлекет функцияларын, мәмлекет органларының ўәкилликлерин орынлайды, экономикалық, социал, ҳәкимшилик-сиясий тараўларда (мәмлекеттиң финанслық искерлиги, мәдениятты раўажландырыў, жәмәәт тәртиби ҳәм қәўипсизлигин тәмийнлеў, бажхана ҳәм банк иси, салыққа тәртыў, ҳуқықбузарлықларға қарсы гүресиў, ишки ислер, сыртқы сиясий искерлик ҳәм т.б.ларда) мәмлекет ўазыйпаларын әмелге асырады;

алтыншыдан, мәмлекет хызметшиси көпшилик ҳалларда юридикалық ақыбетлерди келтирип шығарыўшы ҳәрекетлерди әмелге асырады (мәселен, басқарыў қарарларын қабыл қылады, жаза2а тартады). Бундай ҳәрекетлер юридикалық фактлар сыпатында көрсетили7и ҳәм дәлил сыпатында хызмет

қылыўы мүмкин. Мәмлекет хызметшилериниң бундай ҳәрекетлери мәмлекет ҳәм жәмийет турмысында түрли социал мүнәсибетлерди жүзеге келтириўи, өзгерттириўи яки бийкар қылыўы мүмкин;

жетиншиден, мәмлекет хызметшилериниң искерлиги, қағыйда бойынша ислеп шығарыў қәсийетине ийе емес. Лекин олардың искерлиги улыўма ислеп шығарыў менен байланыслы емес, деген жуўмаққа келмеслик лазым. Себеби, мәмлекет хызметшилери ислеп шығарыў процессинде оны бағдарлаў, басқарыў, проектларды таярлаў ҳәм басқа функциялар арқалы тәсир көрсетеди[36].

Усы нызамды қабыл қылыў ҳәмде мәмлекет хызметшилерин аттестациядан өткизиў искерлигиниң ҳуқықый тийкарларын жетилистириўдиң әҳмийети сонда, бүгинги күнде мәмлекет басқарыўы басқармаларының бәрше буўынлары искерлигин жоқарыдан төменге шекем қатаң тинтиў қылып шығыў зәрүрлиги сезилмекте. Олар қандай ислеп атыр? Олардың улыўма исимизге әмелий пайдасы тийип атырма-жоқпа? ! не сол мәселени анықлап алыў шәрт. Себеби нәтийжесиз басқарыў буўынлары қаншалық көп болса, пухаралық жәмийетин қурыў соншалық қыйын кеши7и ҳеш кимге сыр емес.

Биз мәмлекет 3үдиретине ҳәкимият ҳәм басқарыў басқармаларының саны ҳәм көлемине қарап емес, керисинше олардың жумыс системасы қаншалық нәтийже берип атырғанына, олар искерлигиниң нызамлы тийкарлары қай дәрежеде қәлиплескенине қарап баҳа бериўимиз лазым.

Экономикалық, әсиресе, сиясий реформалар табысы, дәслеп, басқарыў тараўындағы кадрларды таярлаў дәрежесине, олардың бүгинги өзгерислерди әмелге асырыў истеги ҳәм уқыбына байланыслы. Сол себепли де мәмлекет хызметшилериниң статусы ҳаққында нызам қабыл қылыў зәрүрияти сезилмекте.

---

[36] Ҳожиев Э.Т. Давлат хизмати. Ўқув қўлланма. Т. 2004.-Б.54.

Бул нызамда ҳәм оның тийкарында қабыл қылынатуғын норматив ҳүжжетлерде мәмлекет хызметшилерин таңлап алыў системасы, олардың ҳуқық ҳәм ўазыйпалары, жуўапкершилиги, өнип-5си7и, социал қорғаўы, имтиязлары белгилеп берилген болар еди.

Усы мүнәсибетлерди нызам жолы менен тәртипке салыў, кадрларды таңлаў ҳәм орынлы-орнына қойыўдағы 5збасымшалы3ты, жеке садықлық, туўысқан-урыўшылық сыяқлы иллетлерди4 жоқ етеди. Нызам күшли хошаметлеў механизмин жүзеге келтири7и керек. Бундай нызам қабыл қылын2ан соң, өз хызмет ўазыйпасына када3атлы, жоқары тәжрийбели хызметшилерден ибарат мәмлекет аппаратына ийе боламыз, деп ойлайман.

Президентимиз айтып өткениндей: «Сол менен бирге, биз кадрлардың тапсырылған ўазыйпа ушын жуўапкершилигин қатты бақлаў астына алыўымыз керек. Сондай болсын, ҳәр бир баслық жәмийетимизде әмелге асырылып атырған реформалар ушын жуўапкер екенин тере4 сезсин. Ол белгиленген ўазыйпаларды әмелге асырыў жолында адамларды бирлестири7, дөретиўшилик орталық жарата били7 қәбилетиңе ийе болыўы лазым. Биз нақабыл, лақайд, менмен баслық кадрлардан тезрек қутылыўымыз керек. өзин билимдан ҳәм уддабуран қылып көрсететуғын, әмелде болса ҳеш н1рсени шеше алмайтуғын, өз мәплерин жәмийет мәплеринен үстиң қоятуғын, ел-жүрт ишинде аброй қазана алмаған шахсларға баслықлар арасында орын болмаслығы керек»[37].

Сондай ақ, журтбасшымыз бул мәселени баслы ўазыйпа етип белгилеп алып, мәмлекет хызметшилерин аттестациядан өткизиў процессинде аттестация комиссиялары искерлиги әҳмийетли орын тутади. Аттестация комиссияларының бул барадағы тийкарғы ўазыйпасы - мәмлекет хызметшилерин таңлаў,

[37] Каримов И.А. Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир. Т.3. -Т.: Ўзбекистон, 1996.-Б.12

кадрларды орынлы-орнына қойыў мәселесинде, дәслеп, инсап ҳәм ҳүждан, ийман ҳәм исеним, диянат ҳәм меҳир-ақыбет деген түсиниклерди өзине жат деп билмейтуғын адамларға айрықша итибар қаратыў, хызметшилердиң иске, өз ўазыйпасына қарата жуўапкершилигин асырыў, нәпәк жолда жүргенлерин болса жуўапкерликке тартыў шараларын көриў лазым[38] деп атап өткен.

Бүгинги күнде мәмлекет органлары ҳәмде мәмлекет хызметшилериниң мәжбүриятларына әмел қылыўын қатаң тексериў, олардың искерлигин әмелий баҳалаў ҳәм бақлаў киби искерлик бағдарларына да аттестация комиссиялары айрықша итибар бериўи лазым.

Жуўмақ орнында айтатуғын болсақ, мәмлекетимизде бүгинги күнде турмыстың бәрше тараўларында реформалар болып атырғанлығы 8еш кимге сыр емес. Усы реформалардан гөзленген ең тийкарғы мәқсет – “экономика, әдил судлаў, мәмлекет дүзилмелери жолында ғаў болып турған, ҳәр бир инсанға оның мүнәсип турмыс кешириўи, өз имканиятларын толық көрсетиўи ушын шарт-шараят жаратыўға ҳәмде пухараларымыз тынышлығы сақланыўына тосқынлық қылып атырған бәрше тосы3ларды сапластырыў”[39] ан ибарат болып, бул барада мәмлекет хызметшилерин аттестациядан өткизиў искерлигиниң ҳуқықый тийкарлары жетилисиўи мәмлекет хызметшилериниң қәбилетин асырыўда, мәмлекет басқарыўында демократизм ҳәм нызамлылықты тәмийнлеўде ҳәмде жоқарыдағы ўазыйпаларды әмелге асырыўда әҳмийетли орын тутады.

[38] Каримов И.А. Хавфсизлик ва тинчлик учун курашмоқ керак. Т.10 –Т.: Ўзбекистон, 2002. -Б 10.
[39]Каримов И.А. Ўзбек халқи ҳеч қачон, ҳеч кимга қарам бўлмайди. Т.13. –Т.:Ўзбекистон, 2005. Б.144

1993.

Пайдаланылған әдебиятлар

I. Басшылыққа алынған әдебиятлар

1.1. И.А.Каримов. ”Буюк келажагимизнинг ҳуқуқий кафолати” Т., “Шарқ” 1993.

1.2. И.А.Каримов. “Кучли давлатдан кучли жамият сари” Т., “Шарқ” 1998.

1.3. И.А.Каримов. ”Ўзбекистон XXI асрга интилмоқда” Т., “Ўзбекистон” 2000.

1.4. И.А.Каримов. ”Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт – пировард мақсадимиз” Т., “Ўзбекистон” 2000.

1.5. И.А.Каримов. “Ватан равнақи учун ҳар биримиз масъулииз”. Т., “Ўзбекистон” 2001.

1.6. И.А.Каримов.”Хавфсизлик ва тинчлик учун курашмоқ керак”. Т., “Ўзбекистон” 2002.

1.7. И.А.Каримов.”Биз танлаган йўл демократик тараққиёт ва маърифий дунё билан ҳамкорлик йўли”. Т., “Ўзбекистон” 2003.

1.8. И.А.Каримов. “Тинчлик ва хавфсизлигимиз ўз куч-қудратимиз ва қатъий иродамизга боғлиқ”. Т., “Ўзбекистон” 2004.

1.9. Каримов И.А. Ўзбек халқи ҳеч қачон, ҳеч кимга қарам бўлмайди. Асарлар тўплами. 13-жилд. - Т.: Ўзбекистон, 2005.

1.10. И.А.Каримов. «Бизнинг бош мақсадимиз – жамиятни демократиялаштириш, янгилаш, давлатни ислоҳ қилиш ва модернизациялаш». Узбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг Узбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатнинг қўшма мажлисидаги маърузаси. // «Халқ сўзи» газетасы. 2005. 29-январ.

1.11. И.А.Каримов. «Янгиланиш ва барқарор тараққиёт йўлидан янада изчил ҳаракат қилиш, халқимиз учун фарвон турмуш шароити яратиш – асосий вазифамиздир»// «Халқ сўзи» газетаси. 2007 йил 13 феврал №31 (4184).

1.12. Каримов И.А. Инсон манфаатларини таъминлаш ижтимоий ҳимоя тизимини такомиллаштириш устувор вазифамиздир. -Т.: Ўзбекистон, 2007.

II. Норматив – ҳуқықый ҳүжжетлер:

2.1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. -Т.: Ўзбекистон. 2008.

2.2. Қарақалпақстан Республикасы Конституциясы. 2006.

2.3.Ўзбекистон Республикаси Кодекслари. –Т.: Ўзбекистон. 2006.

2.4. «Жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш миллий дастури» Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси.–1997.–№ 9.

2.5. "Ўзбекистон Республикаси референдуми тўғрисида"ги қонун (Янги таҳрири) Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Ахборотномаси 30.08.2001 й. N 265-II N 9-10, 176 м. Ўзбекистон Республикаси қонуни билан Ўзгартириш киритилган 03.12.2004 й. N 714-II Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Ахборотномаси, 2005, № 1, 18 м.

2.6. "Ўзбекистон Республикаси Сенати тўғрисида"ги Конституциявий қонун. 12.12.2002 йилда қабул қилинган. Ўзбекистон Республикаси Олий мажлиси Ахборотномаси 2002, N 12, 213 м. Ўзбекистон Республикаси қонуни билан Ўзгартириш киритилган 25.04.2003 й. N 482-II Ўзбекистон Республикаси Олий мажлиси Ахборотномаси 2003, N 5, 67 б.

2.7. "Ўзбекистон Республикаси қонунчилик Палатаси тўғрисида"ги Конституциявий қонун.12.12.2002 йилда қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Ахборотномаси 2002, N 12, 215 м. Ўзбекистон Республикаси қонуни билан Ўзгартириш киритилган 25.04.2003 й. N 482-II Ўзбекистон Республикаси Олий мажлиси Ахборотномаси 2003, N 5, 67 м.

2.8. "Прокуратура тўғрисида"ги қонун (Янги таҳрири). 29.08.2001 й. N 257-II Ўзбекистон Республикаси қонуни билан қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Ахборотномаси 2001, N 9-10, 168 м. Ўзбекистон Республикаси қонуни билан Ўзгартириш киритилган 25.04.2003 й. N 482-II, 03.12.2004 й. N 714-II қонуни билан Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Ахборотномаси 2003, N 5, 67 м., 2005, № 1, 18 м.

2.9. "Норматив ҳуқуқий актлар тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси қонуни. 14.12.2000 йилда қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Ахборотномаси 2001, N 1-2, 8 м. 12.12.2003 й. N 568-II; 03.12.2004 й. N 714-II Ўзбекистон Республикаси қонуни билан Ўзгартириш киритилганЎзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Ахборотномалари 2004, N 1-2, 18 м.; 2005, № 1, 18 м.

2.10. "Судлар тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси қонуни (Янги таҳрири). N 162-II 14.12.2000 йилдаги қонун билан тасдиқланган 2001, N 1-2, ст. 10 07.12.2001 й. N 320-II, 12.12.2003 й. N 568-II; 03.12.2004 й. N 714-II Ўзбекистон Республикаси қонуни билан Ўзгартириш киритилганЎзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Ахборотномалари 2002, N 1, 20 м.; 2004, N 1-2, 18 м.; 2005, № 1.

2.11. "Сиёсий партиялар тўғрисида"ги қонун. 26.12.1996 йилда қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Олий мажлиси Ахборотномаси 1997, N 2, 36 м. 20.08.1999 й. N 832-I, 12.12.2003 й. N 568-II, 30.04.2004 г. N 621-II, 5т 03.12.2004 г. N 714-II Ўзбекистон Республикаси қонунлари билан Ўзгартириш киритилган, Ўзбекистон Республикаси Олий мажлиси Ахборотномалари 1999, N 9, 229 м.; 2004, N 1-2, 18 м.; 2004, N 5, 90 м., 2005, № 1, 1 м.

2.12. "Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди тўғрисида"ги қонуни. 30.08. 1995 йилда қабул қилинган. Ўзбекистон Республикаси Олий мажлиси Ахборотномаси 1995, N 9, ст. 178. 13.12.2002 г. N 447-II, 30.08.2003 г. N 535-II Ўзбекистон Республикаси қонунлари билан Ўзгартириш киритилганЎзбекистон Республикаси Олий мажлиси Ахборотномалари 2003, N 1, ст. 8; N 9-10, ст.149

2.13. “Ўзбекистон Республикаси жамоат бирлашмалари тўғрисида"ги қонун. 15.02. 1991 йилда қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Олий Совети Ахбор5тномалари 1991, N 4, 76 м. 03.07.1992 й. N 664-XII, 25.04.1997 й. N 421-I, 26.12.1997 й. N 549-I, 12.12.2003 й. N 568-II, 30.04. 2004 й. N 621-II; 03.12.2004 г. N 714-II Ўзбекистон Республикаси қонунлари билан Ўзгартириш киритилган1992, N 9, 363 м. Ўзбекистон Республикаси Олий Совети Ахбор5тномалари; Ўзбекистон Республикаси Олий мажлиси Ахборотномаси 1997, N 4-5, 126 м.; 1998, N 3, 38 м.; 2004, N 1-2, 18 м.; N 5, 90 м.; 2005, № 1 18 м.

2.14. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 09.12.2003 й. ПФ-3358-сонли Республика давлат бошқаруви органлари тизимини такомиллаштириш тўгрисида Фармони

2.15. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасида ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисида»ги 2005 йил 1 август Фармони. Халқ сўзи.2005 йил 2 август.

2.16. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Қамоққа олишга санкция бериш ҳуқуқини судларга ўтказиш тўғрисида ги 2005 йил 8 август Фармони. Халқ сўзи. 2005 йил 9 август.

2.17. Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорининг 2005 йил 17 февралдаги 42-сон буйруғи билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикаси прокуратураси органларининг аттестация комиссиялари ва прокуратура органлари ходимларини аттестациядан ўтказиш тартиби тўғрисида Низом

2.18. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. 1995. 9-сон.183- м.

2.19. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги ҳузуридаги Суд қарорларини ижро этиш, судлар фаолиятини моддий-техника жиҳатидан ва молиявий таъминлаш департаменти фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида" 2006 йил 31 августдаги ПҚ–458-сонли Қарори

III. Арнаўлы әдебиятлар

3.1. Алимов Х.Р. Маъмурий ҳуқуқ. Дарслик. Тошкент, 1995 й.

3.2. Алимов Х.Р. Административное право Республики Ўзбекистан. Учебник, Т., Академия МВД, 1999

3.3. Алимов Х.Р. Маъмурий ҳуқық. Дарслик. 2-нашр. Тошкент, 2004 й.

3.4. Алехин А.П., Кармолицкий А.А., Козлов Ю.М. Административное право Российской Федерации. М., Зерцало, 1996 г.

3.5. Ахмедшаева М.А. Ҳозирги замон давлати ва ҳуқуқи назарияси муаммолари. Ўқув қўлланма. Масъул муҳаррир: ю.ф.д. проф. З.М.Исломов. -Т.: ТДЮИ нашриёти, 2006.-Б.79.

3.6. Бахрах Д.Н., Россинский Б.В., Старилов Ю.Н. Административное право. Учебник для вузов. – М.: Норма, 2004.

3.7. Вафоқулова Н.Японияда давлат хизматчиси//Қонун ҳимоясида. -2001.-№2

3.8. Габричидзе Б.Н. и др. Административное право. Учебник. – М.: ТК Велби, 2004.

3.9. Жўраев Б.Э.Ўзбекистонда давлат ва жамият қурилишини эркинлаштиришнинг ташкилий-ҳуқуқий жиҳатлари. юридик фанлар доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация автореф.Т.2007.

3.10. З.Исломов. Общество. Государство. Право.Т.:Адолат. 2001.

3.11. Колоколов Н.Судебная власть и государственное управления // Законность.-1999.-№7. -С.2.

3.12. Коррупция-хавфли иллат //Қонун ҳимоясида.- 2003.-№3. -Б.4.

3.13. Курилов В.И.Аттестация и личность работника в советском трудовом праве.Владивосток.1983.

3.14. Одилқориев Х. Конституция ва фуқаролик жамияти. Т.: Шарқ. 2002.

3.15. Овсянко Д.М. Административное право: Учебное пособие. / 5тв. Ред. Г.А.Туманов. - М., Юрист, 1996 г.

3.16. Ростовцева Ю.В.Аттестация государственных гражданских служащих Российской Федерации:правовые и организационные проблемы. Автореф. дис. на соиск. учен. степ. к.ю.н. М.,.:2007

3.17. Решетников Ф.М. Правовые системы стран мира (справочник)-М.: Юр. лит. 1993,

3.18. Сорокин В.Д. Административно-процессуальное право. Учебник. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2004.

3.19. Старилов Ю.Н. Курс общего административного права. Том 2. Государственная служба. Управленческие действия. Правовые акты управления. Административная юстиция. – М.: Норма, 2002

3.20. Старилов Ю.Н. Служебное право.М, БЕК, 1996.

3.21. Тихомиров Ю.А. Административное право и процесс. Полный курс. М., 2001 г.

3.22. Худойбердиева В., Ҳожиев Э.Т. Маъмурий ҳуқуқ. Ўқув қўлланма. Тошкент, 2001 й.

3.23. Ҳожиев Э.Т. Давлат хизмати. Ўқув қўлланма. Т. 2004.-Б.54.

3.24. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. 1995. 9-сон.183- м.

3.25. Ўзбекистон Республикаси. Инсон ҳуқуқлари бўйича халқаро шартномалар. Т.: Адолат.2004.